ادبي وړانګې

Ketabton.com

سيد اصغر هاشمي

۱۳۹۴ لمریز کال

(c) ketabton.com: The Digital Library

ادبي وړانګې

سید اصغر هاشمي

۱۳۹۴ ل کال

(c) ketabton.com: The Digital Library

بسم الله الرحمن الرحيم

کتاب پېژندنه:

د کتاب نوم: ادبي وړانګې

لیکـــوال: سید اصغر هاشمي

خپرونـدی: د افغانستان ملي تحریك، فرهنګي څانګه

وېـبپـاڼه: www.melitahrik.com

ډیزاینـګر: ضیاء ساپی

کــمپـوز: لیکوال

پښتۍ ډیزاین: فیاض حمید

چـاپشمېـر: ۱۰۰۰ ټوکه

چـاپـکــال: ۱۳۹۴ ل کال/ ۲۰۱۵م

د تحریك د خپرونو لړ: (۴۹)

یادونه: د چاپ حقوق له ملي تحریک سره خوندي دي او د کتاب د محتوا مسولیت لیکوال پورې اړه لري.

(c) ketabton.com: The Digital Library

لړلیک

سرلیک **مخ**

سریزه.................................۱
د غني او الفت په شعرونو کې د اضدادو فلسفه............۳
د استاد الفت په شعرونو کې ریالیزم....................۹
د استاد الفت په شعرونو کې د ازادۍ پیغام...............۱۵
د گل پاچا الفت په شعرونو کې ارواپوهنیزڅرکونه...........۲۷
د استاد الفت په کلیاتو کې د فلسفي شعرونو څرکونه.........۴۲
د خوشحال قصیدو ته انتقادي کتنه.......................۵۱
د شعر او نظم توپیر او تړاو...........................۵۵
د سیدجمال الدین افغان ستاینه.........................۶۰
د تحقیقي اثر د لارښود ځانگړنې........................۶۵
په تحقیق کې د سرمحقق زلمي هېوادمل مقام...............۶۹
ناشعوري، شعوري اوتحت الشعوري شاعري...................۷۳
د ناول او رومان توپیر او تړاو..........................۹۱
د استاد گل پاچا الفت په شعرونو کې هیومانیزم...........۹۸
ماخذونه...۱۰۳
د پښتوادب نوې ښکلا او د هاشمي د ادبي پنځونوهارونه.......۱۰۹

(c) ketabton.com: The Digital Library

سریزه

استاد ګل پاچا الفت مفکر او مبتکر لیکوال، شاعر، ژورنالیست، ادبپوه او ژبپوه دی او د ادب تیورۍ په برخه کې د ده کارونه لومړني دي.

استاد الفت مستحق لیکوال دی او دې باندې باید ډېر کار شوی وای، چې پرې نه دی شوی او د ایندوو نسلونو نه هیله کوم چې د استاد تخلیقات (منظوم او منثور) وپناووي مطالعه کړي او له فکره یې استفاده وکړي، خو د استاد د فکر څرګندولو لپاره علم او بیا فکر کولو ته ضرورت دی او د علم په لاس ته راوړلو او فکر کولو باندې استاد ډېر تاکید کړی دی.

د استاد ډېرې خبرې دي چې له وخته مخکې یې ویلي دي، یعنې د اینده نسلونو لپاره پکې ډېر نصیحتونه شته دي او پیش ګویي یې کړې ده.

دی د ماضي (تېر) وخت مطالعه درلوده، د حال په قدر پوه او د راتلوونکي نه باخبره وه. په نړۍ کې ډېر کم فیلسوفان او مفکرین پېش بیني کولای شي، چې استاد الفت هم یو له هغو مفکرینو څخه دی.

د شعري کلیاتو په یو ځای کې وایي:

(c) ketabton.com: The Digital Library

سمه نیمه شپه ده سودایي له خوبه پاڅېدم
ځکه مې ګډوډ او پرېشان دغه شعرونه دي
اوس يې که څوک نه لولي عالم په خوب ویده دی ټول
دا د سبا ورځې ویښ زلمیو ته پیغامونه دي

استاد خپل شعرونه او په هغه کې د مفکورې برخه آینده ځوانانو ته د یو ښه پیغام او لارښوونې په ډول وړاندې کوي.

استاد د ډېرې یادونې او ستاینې وړ شخصیت دی او زما د بې ساري مینې چې استاد سره یې لرم، کله کله د دې د کړو او لیکنو په باب پرې کرښې توروم او دغه د مقالوټولګه (ادبي وړانګې) مې د ځینو مقالو مجموعه ده، چې متفرقې مقالې لري، چې زیاتې مقالې مې په استاد لیکلي دي، او دغه ټولې مقالې مې یو ځل په تاند ویبپاڼه کې خپرې شوي دي، خو د ځینو دوستانو په غوښتنه مې په کتابي ډول چاپ ته برابره کړه.

په درنښت

سید اصغر هاشمي

(c) ketabton.com: The Digital Library

د غني او الفت په شعرونو کې د اضدادو فلسفه

د فلسفې د یوې څانګې په ډول د استاد ګل پاچا الفت او خان عبدالغني خان په شعرونو کې د اضدادو فلسفې په هکله شعرونه شته دي.

استاد الفت وايي: ټوله نړۍ له ضدینو جوړه ده، که د انسان د زړه خوښه وي او که نه وي، له دې اضدادو سره به وخت او ژوند تېروي.

د غني خان په شعرونو کې هم د ژوند او مرګ په هکله فلسفي شعرونه شته دي، چې د اضدادو د فلسفې ډېرې ښې نمونې دي.

استاد ګل پاچا الفت پخپل (شعري کلیات، ص ۱۰۴) کې د (آغاز او انجام) تر سرلیک لاندې داسې وايي.

له اسمانه څاڅکي راغله د باران
پرې را شنه شوه سپین و سره او زېړ ګلان
یو څو ورځې پس یې باد ویوړلې پاڼې
خپل آغاز انجام هیڅ نه شو ور عیان
په زرګونو کلو ګورو چې ژوندون شته
حرکت شته لوېدل شته مخکې یون شته
له آغازه له آنجامه خبر نه یو
دومره وایو چې دورونه د ګردون شته

(c) ketabton.com: The Digital Library

د انسان د پيدا ېښت ورځ او د مرګ ورځ الله تعالی ته معلومه ده او په تقدير کې ليکل شوي وي.

هيڅ انسان نه شي کولای، چې د بل انسان د مرګ وخت په دقيقه موده او وخت کې وښايي.

استاد الفت هم داسې نظر لري او د پورته راغلي شعر مفهوم دی: له اسمانه بارانونه راوريږي، ددې بارانونو له امله ټول بوټي شنه کېږي او ډول ډول ګلان پيدا کېږي، د څو ورځو وروسته د همدې شنه شوو بوټو او رنګارنګو ګلانو پاڼې د خزان د شمالونو له راتګ سره له منځه ځي، دغه بوټي په دې پوه نه شول، چې څنګه پيدا او فنا شول.

انسانانو هم په زرهاوو کلونو ژوند وکړ، حرکت، کار او هلې ځلې يې وکړې، همدا انسان له خپل پيدا ېښته او مرګه خبر نه دی.

دلته هم د ژوندون او د مرګ په فلسفې په هنري، شعري او فکري انداز بحث شته دی، استاد الفت د ژوند او د مرګ په باب داسې نظر لري، چې د انسان د ژوند نېټه او د مرګ نېټه نامعلومه ده، نو په داسې بې اعتباره ژوند بيا اعتماد په کار نه دی.(١)

استاد ګل پاچا الفت په نثري کلياتو ، ١٨٥ مخ کې د (غم او خوشحالي) تر عنوان لاندې داسې وايي: (ډېر خلک دي، چې يوه ورځ يې ګرانه ښځه مري او دی غمجن کېږي، مګر بله ورځ نوی واده کوي او د خوشحالۍ هغه زوږ غم ببخي هېروي، نو دغه د خوشحالۍ ډولۍ او هغه د غم جنازه يو له بله ډېر ربط لري، که هغه غم دغه کاله ته راښه شي،

(c) ketabton.com: The Digital Library

دغه ښادي هم نه شي راتلی.(۲)

د استاد په شعري کلیاتو کې فیوډالي نظام ته اشاره کوي او وايي:

غنـــا پـــه فقـــر حکومـــت کانـــدي
بـــډایان لـــوړوي پـــه نـــورو بانـــدې
راســـره شـــته دي ډېـــر عزتونـــه
پـــه ماســـمبري واړه کارونـــه
پـــه خزانـــو مـــې فخـــر شـــاهان کـــړي
جګـــړې جنګونـــه پـــه مـــا انســـان کـــړي

په پورته راغلي شعر کې هم د مالدار او غریب یا د مال او پیسو خاوند او مفلس یادونه شوې ده، چې که فلسفي بحث پرې وکړو، نو د اضدادو فلسفې بحث ترې لاس ته راځي.

غني خان د مرګ او ژوند په باره کې داسې نظر درلود: دا د نور او نار دنیا د اضدادو نه جوړه ده، د هر شي ضد شته، ژوند سره مرګ تړلی دی او یو د بل ضد دي. د ژوند سره، رڼا او تیاره، ګل او اغزی، ټول د ژوند سره تړلي دي.

که د انسان د زړه خوښه وي او که نه وي، ددې اضدادو سره به وخت او ژوند تېروي. د انسان مرګ د انسان د زېږېدو له ورځې د هغې سره یو ځای پیدا شوی دی. او هر ساکښ شی به یوه نه یوه ورځ د منځه ځي او مړ کېږي به.

(c) ketabton.com: The Digital Library

که يو انسان هر څومره قوي، عالم، فاضل، مالداره او د دُنيا هر څه ورسره وي، بيا هم مړ کېږي.

غني خان وايي، مرګ په حقيقت کې د انسان ژوند دی، انسان بايد خپل مرګ ته خفه نه شي، ځکه د انسان ژوند بعد له مرګه شروع کېږي.

رښتيا که انسان ديندار او د الله تعالی ټول اوامر يې پر ځای کړي وي او د الله تعالی په لورينې او پيرزوينې د جنت دروازې يې پر مخ خلاصې شي، نو ژوند بيا هلته ژوند دی، نه دې دنيا کې.

کله چې خزان د پسرلي ګلونه ورژوي، پسرلی ورته وايي: ته ما وژلی نه شې، دا مرګ مې د نوي ژوند زيری دی.(٣)

نو د مرګ نه پس ژوند شروع کېږي. که په ژوند کې اضداد نه وي، وخت به په انسان نه تېريده، ژوند به بې خونده وي، لکه:

چې په ژوند کې سخته نه وي
لکه بې مالګې طعام
چې په خوله کې خندا نه وي
لکه ډک د خاورو جام
چې ځواني کې تکليف نه وي
لکه پټه ميان کې توره
نه يې پړق شي نه يې شرنګ شي
په زنګونو شي رنځوره
ژوند که تش فيرني ښکل وي
دا خو سپې هم شي ښکلی

(c) ketabton.com: The Digital Library

که تش نسل زیاتول وي
دا غویه هم شي کولی
ژوند نه خیټه نه ماڼۍ وي
نه د پرۍ د سرو لالونه
نه یاران نه معشوقې دي
نه باغونه د ګلونو
ژوند خو تله دي یو په مخه
غورځېدل او پاڅېدل دي
ټکی سوز او ټکی ساز دی
څه خندل دي څه ژړل دي
ژوند په سترګو د عاشق کې
پلوشه ده د خمار
په صحرا کې لټول دي
د اشنا د کوڅې لار

(۴)

غني خان وايي: په ژوند کې خوشحالي او خفګان دواړه باید موجود وي، که ژوند کې سختي او خفګان نه وي، دا سې مثال لري، چې غذا کې مالګه نه وي، دا چې بې مالګې طعام خوند نه لري، دغسې د خفګان نه بغير خوشحالي خوند نه لري.

د غني خان د ژوند او مرګ د فلسفې په اړه خپل نظر دی، د عام انسان فکر د غني خان فلسفي فکر ته نشي رسېدلای، هغه یو مفکر او

(c) ketabton.com: The Digital Library

فیلسفوف دی. یو عام انسان ته خو مرګ د ژوند خاتمه ښکاري، خو هغه وايي، چې مرګ ژوند نه شي وژلی، لکه:

که لکو نه ژوندي مړه کړي
ژوند څوک نه شي مړ کولای
چا د بوي نه منع کړی
شنه ګلونه د ریحان

د غه د غني خان یقین او ایمان دی او ددې دغه دعوه بالکل صحیح او پر ځای ده، هغه نن هم ژوندی او سبا به هم ژوندی وي او ترکومه چې پښتو ژبه او ادب وي، غني خان څوک نه شي وژلی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د استاد الفت په شعرونو کې ريالېزم

د منځپانګې له مخې د استاد په شعرونو کې ريالیستک شعرونه ډېر پیدا کېږي.

پښتو - پښتو تشریحي قاموس کې د (ریالیست) په باب لیکي: (ریالیست رښتونی، رښتینی، رښتین، حقیقت غوښتونکی، حقیقت لیدونکی، د ریالېزم د هنري او ادبي مکتب او هنري اسلوب پیرو، واقعي، حقیقي) په معنا دی. (۵)

ریالیست لیکوال به ضرور د ریالېزم د ادبي مکتب پیرو وي، په تشریحي قاموس کې د ریالېزم په اړه لیکي: (رښتینواله، حقیقت غوښتنه، واقعیت غوښتنه، د واقع اصالت، حقیقت پالنه) ته وايي.

د استاد ګل پاچا الفت د شعرونو ډېره برخه ریالیستیک شعرونه دي، چې د انتقادي ریالېزم اساس جوړوي.

(د ادب د تیورۍ اساسونه) لیکوال سر محقق دوست محمد دوست شینواری د (Marcel Praust) فرانسوي لیکوال په حواله د ریالېزم په باب تفصیلي بحث کړی دی، چې زه مې د موضوع اړوند خبرې ترې راکښم: (ریالېزم زموږ د عصر د ادب او هنر اساسي مېتود دی، ادب او هنر په زرګونو پېړیو لاره ووهله، چې ځان یې د بداعت دغه

(c) ketabton.com: The Digital Library

لـوړ مېتـود تـه ورسـاوه، د دغـې کلمـې ریښـه د ژونـد د هغـو ربښـتینو واقعیتونو بدیعي تصویر او انعکاس دی، چې هنرمند او لیکوال یې د خپل چاپېریال د اړیکو په هینداره کې ګوري. د سوسیالیستي ریالېزم موسس ماکسیم ګورکي د ریالېزم خصوصیت ته لنډه اشاره کوي: ریالېزم څه شی دی؟ په لنډه توګه باید ووایو، چې د ژوند د واقعیت عیني انځور دی، داسې انځور چې ژوند د پېښو له هرج مرجه له خورا عمده انساني اړیکو څخه اخیستل شوی دی.) (۲)

د فرانسوي لیکوال په تایید استاد الفت هم د ټولنې واقعي عیني انځور په داسې ډول وړاندې کړی دی، چې ربښتینو اله، حقیقت پالنه او حقیقت غوښتنه په کې له ورایه څرګند برېږي.

سر محقق دوست شینواري د ریالېزم د پېژندنې په بحث کې ویلي دي: ریالېزم پـه ادب او هنـر کـې یـوه داسـې مېتودیکـه لاره ده، چـې لـه لیکـوال او هنرمنـد څخـه د پېښـو د بشـپړ ربښـتوني ترسـیم او تصـویر غوښتنه کوي.

ریـالېزم تعریـف او تعبیـر پـه ډول ډول شـوی، خـو پـه لنـډ ډول یـې داسـې پېژنـدلی شـو، ریـالېزم پـه ټیپیکـو شـرایطو او اوضـاعو کـې د ټیپیکو پېښو، ټیپیکو وګړو او ټیپیکو کریکټرونو تصویر او ترسیم دی. ریالېزم لکه دادب او هنر د نورو مکتبونو په شان خاصه جهان بیني لـري او لـه واقعیـت او ژونـد سـره خاصـه رابطـه سـاتي، ریـالېزم د یـوې خاصې ډلـې مخصـوص صـفات د عینـي شـرایطو لـه پلـوه ګـوري، زیـار باسي هغه پـه ژور ډول مطالعـه او هغـه زده کـړي او لـه ټولـو خـواوو یـې د

(c) ketabton.com: The Digital Library

ټيپونو ښودلو کې تصوير او ترسيم کړي. په عام ډول رياليزم او په خاص ډول انتقادي رياليزم، چې د استاد الفت په ويناوو کې ډېر ليدل کېږي، چې په ټولنې کې د استثمار، د ظالمانو پر ضد ويناوې او د دوی غندنې په کې ښکاره کېږي.

(د ادب د تيورۍ اساسونه) مولف سر محقق دوست شينواری د انتقادي رياليزم په اړه وايي: (انتقادي رياليزم سترو هنرمندانو ډېر ځله په طبقاتي ټولنو کې ذات البيني روابط غندلي او د هغوی په مقابل کې يې هغه روابط هم ښودلي دي، چې په اجتماعي عدالت او د بشر دوستۍ په لوړ احساس ولاړ وي، د انتقادي رياليزم په بديعي اثارو کې په غالبه توګه (زايد شخص) او د کوچنيو وګړو څېرې له بل هر څه نه زيات تبارز کوي، چې د طبقاتي ټولنې بې عدالتي او ظالم نظام د فشارونو په مقابل کې مقاومت کوي.

(د ادب د تيورۍ اساسونه) اثر ۱۲۱ مخ کې د روسي څېړونکي (ابراموويچ) د (ادب پوهنې اصول ۳۶۰ مخ) په حواله د انتقادي رياليزم په باب وايي: (په انتقادي رياليزم کې معمولا دوه ډوله ټيپونه او دوه ډوله جنجالونه ليدل کېږي.

الف: د وږي او ماړه، د بادار او مزدور، استثمار شوي او استثمارګر ترمنځه روابط او جنجالونه.

ب: د حاکمې طبقې د زبېښاکګرو ترمنځه، مبارزه چې پخپلو کې يو له بله د رقيب د کمزوري کولو په غرض سره خوري.

(c) ketabton.com: The Digital Library

البته په انتقادي ریالېزم کې د مثبت هیرو ګانو انځور او هغه شرایط چې دغه هیرو روزي، غالبا خړ پړ او تت غونډې وي، ځکه چې د هغه ایډیالي تصویر بیا هم په واقعي او ریالیستیکو شرایطو کې جوړېږي او ریالیستیک شرایط په طبقاتي ټولني کې د مثبت هیرو جوړېدو لپاره ګران تمامېږي. لکه چې وویل شول، چې د انتقادي ریالېزم د پراختیا او ودې زانګو او ټاټوبی هغه طبقاتي ټولنې دي، چې د ظالم او مظلوم ترمنځ روابط په کې حاکم وي، د انتقادي ریالېزم لیکوال دغه روابط او د هغه شرایط افشا کوي.) (۷)

په طبقاتي ټولنو کې رښتیا هم چې انتقادي ریالېزم ستر مقام لري، خو په بې طبقاتي ټولنو کې د هغه لپاره نور ځای نه پاتې کېږي او خپل ارزښت له لاسه ورکوي، په ختیځ کې عموما او د پښتو په ادب کې خصوصا انتقادي ریالېزم د شلمې پېړۍ د او ایلو زېږنده ده.

د ویښو زلمیانو د غورځنګ شاعرانو او لیکوالانو د پښتو ادب لپاره مهم کارونه کړي دي، په پښتو ادب کې همدغه وخت انتقادي ریالېزم را پیدا شو، په وده یې پیل وکړ، همدغه وخت غریب او بېوزله وګړي د ادبي اثر د هیرو په توګه د ادبي آثارو په مرکز کې ځای ونیو او د بې عاطفې او بې مغزه په توګه د ادبي اثارو په مرکز بدای ځېره انځور او افشا شوه، له همدغه وخته وروسته په پښتو ادب کې انتقادي ریالېزم د پښتو ادب د اساسي مېتود په حیث منځته راغی او لا زیاته وده یې وکړه، په همدغه وخت کې چا پخپلو نظمونو او یا نثرونو کې د جامعې فسادونه او فاسد عناصر، سود خواره، رشوت خواره، د خور او لور

(c) ketabton.com: The Digital Library

پلورل، د پردیو ځمکو غصبول وتړکول او ځینو د انتقاد قلم د دربار خوا ته متوجه کړ، د دغه وخت تخلیقي ډېر آثار دغه خصوصیت لري، البته د دربار ټکولو خاص تاکتیک او خاص طرز لاره، چې د لیکوالۍ او شاعرۍ خاص مهارت یې غوښته، په دې باب ارواښاد استاد ګل پاچا الفت او عبدالرووف بېنوا د خاصې یادونې وړ دي، د الفت دا څو بیتونه وګورئ:

نه مې د چا مال خوړلی نه مې څوک وژلي دي
نه مې کله ورک شه یا ګمشو چاته ویلي دي
بله ګناه نه لرم په دې ګناه مې مه نیسه
زړه کې مې که پټ ظالم ته بد غوندې کتلي دي
زه یې په لیدلو په کتلو ګناهګار شومه
نور یې په کولو په عمل باندې ښاغلي دي
لوړ مقام ته رسي چې بوټونه پاکوي د بل
ډېر په دغه شغل ریاست ته رسېدلي دي
هیڅ امید تري مه کړه که څوک ځان د تا غلام ګڼي
ما غلامانه ذهنیتونه پېژندلي دي
دا چې ټیټ سرونه ستا په مخ کې سمبداي نه شي
ستا مخ کې چې سم نه شول سم کله چلېدلی شي

د استاد الفت منظومې او منثورې تخلیقي وینا وې ډېرې نمونې ریالېزم لري او استاد ته یو ښه ریالیست شاعر ویلی شو.

دده انتقاد پرځای او د ټولنې د اصلاح لپاره دی، یو بل ځای پخپل

(c) ketabton.com: The Digital Library

کليات کې وايي:

يـــو شـــان نـــه دي نصـــيبونه قســـمتونه
کاتبـــانو د ازل کـــړي فرقونـــه
چـــا بانکونـــه دي ډک کـــړي پـــه ډالـــرو
چـــا پخپلـــو خـــدمتونو تاريخونـــه

❀❀❀

يـــو وکيـــل تـــه زوی ويـــل چـــې ولـــې پـــلاره
کـــار تـــه نـــه ځـــې تنخـــا اخلـــې لـــه ســـرکاره
هغـــه ووې چـــې پـــه کـــار او پـــه خـــدمت خـــو
تنخـــا ګـــانې مـــزدور اخلـــي لـــه بـــاداره

(۸)

په پورتـه راغليو بېلګو بسنه کوم او دومره وايم، چې د استاد د شعرونو ډېره برخه انتقادي رياليزم جوړوي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د استاد الفت په شعرونو کې د ازادۍ پیغام

د استاد ګل پاچا الفت په شعرونو کې د ازادۍ په باب ډېرې ویناوې شته دي، ملي ازادي، د فکر ازادي او بیان ازادي دده د شعرونو یوه لویه او مهمه برخه جوړوي.

د استاد الفت شعري کلیاتو کې د (ازادۍ) تر سرلیک لاندې یو شعر دی:

پــــه شـــړۍ کـــې ښــــه یــــم زه آزاد فقیـــــر
نــــه وربښــــمو کـــې چینجـــي غونـــدې اســـیر
پــــه خمتـــا کـــې حـــر آزاد ښـــه دی ســـل ځلـــه
لـــــه غلامـــــه چـــې لبـــاس یـــې وي حریـــــر
د وژغنـــــو پــــه کېـــږدۍ کـــې کـــه آزاد یــــم
یـــو وښتـــه بـــه یـــې ورنـــه کـــړم پـــه کشـــمیر
پــــه ویجـــاړه کـــې مرغـــان ځالـــه کـــې خـــوښ وي
پــــه قفـــس کـــې د ســـرو زرو وي زهیــــر
چــې مرغـــان پـــه هـــوا ویـــنم چـــرګ پـــه ځمکـــه
راتـــه یــــاد د اســـارت شـــي بـــد تـــاثیر
(۹)

د استاد الفت په شعري کلیاتو کې (د آزادۍ وږمه، آزادي، د

(c) ketabton.com: The Digital Library

آزادۍ احساس او د يووالي ترانه) تر سرليک لاندې د ملي آزادۍ ډېر ښه مثالونه شته دي، د استاد له کلياتو د ملي آزادۍ په مفهوم يو بل شعر دی:

شـــهرت د عقـــل لـــه نامـــه د افلاطـــون نـــه ځـــي
د آزادۍ مينـــه هيڅکلـــه لـــه پښـــتونه نـــه ځـــي
کـــه هـــر څـــه لاړ شـــي لـــه دې دهـــر او جهانـــه ځنـــې
د بـــل لـــه مـــغ لانـــدې ژونـــدي ويښ ملتونـــه نـــه ځـــي
د آزادۍ معـــراج تـــه نـــه رســـېږي هغـــه کســـان
چـــې د غيـــرت او ننـــګ پـــه لار کـــې يـــې ســـرونه نـــه ځـــي
پـــه تـــوره بانـــدې چـــې مـــړ نـــه شـــي څـــوک يـــې نـــه پېژنـــي
دا ســـې مـــزار تـــه پښـــتنې ملالـــې نجونـــه نـــه ځـــي
ســـر و مـــال ځـــي د عشـــق پـــه لار کـــې خـــاورې کېـــږي زړونـــه
د ليلـــی مينـــه پـــس لـــه مرګـــه لـــه مجنونـــه نـــه ځـــي

(۱۰)

استاد په آزادۍ مين و او د اولس سوکالي او خوشحالي يې په يو آزاده ژوند کې ليده او نه يې غوښته، چې اولس دې په اسارت کې ژوند وکړي.

دوی يې د فکر کولو لپاره هڅول او دوی ته يې د بيان د آزادۍ جرئت ورکاوه، استاد الفت دېته متوجه و، چې په افغانانو کې بايد د فکر کولو تمرين ته لاره هواره کړي، دا خلک اړتيا لري، چې د خپلې

(c) ketabton.com: The Digital Library

ټولنې، چاپېريال، د انسان او ټولنيزو اخلاقو په هکله سوچ وکړي، چې د بېته متوجه شي، چې بايد نيمګړتياوې اصلاح او ښېګنې لا ډېرې کړي، هو؛ فکر کول د انسان مفکوره پياوړې کوي او د ملي آزادۍ احساسات او جذبات په کې پيدا کېږي. (۱۱)

همدارنګه د استاد ګل پاچا الفت په شعرونو کې د ملي ازادي په باب هم ډېرې ويناوې شته دي او د فکر ازادي او بيان ازادي هم دده د شعرونو يوه لويه او مهمه برخه جوړوي.

د استاد الفت شعري کلياتو کې د (ازادۍ) تر سرليک لاندې يو شعر دی:

په ښــــاري کــــې ښـــه يـــم زه آزاد فقيـــــر
نــه وربېښـــمو کـــې چينجـــي غونـــدې اســـير
پــه خمتـــا کـــې حـــر آزاد ښـــه دی ســـل ځلـــه
لـــه غلامـــه چـــې لبـــاس يـــې وي حريـــر
د وژغنـــو پـــه کېـــږدۍ کـــې کـــه آزاد يـــم
يـــو وېښـــته بـــه يـــې ورنـــه کـــړم پـــه کشـــمير
پـــه ويجـــاړه کـــې مرغـــان ځالـــه کـــې خـــوښ وي
پـــه قفـــس کـــې د ســـرو زرو وي زهيـــر
چـــې مرغـــان پـــه هـــوا ويـــنم چـــرګ پـــه ځمکـــه
راتـــه يـــاد د اســـارت شـــي بـــد تـــاثير
(۱۲)

د استاد الفـت پـه شـعري کليـاتو کـې (د آزادۍ وږمـه، آزادي، د

(c) ketabton.com: The Digital Library

آزادۍ احساس او د يو والي ترانه) تر سرليک لاندې د ملي آزادۍ ډېر ښه مثالونه شته دي، د استاد له کلياتو د ملي آزادۍ په مفهوم يو بل شعر دی:

شـــهرت د عقـــل لـــه نامـــه د افلاطـــون نـــه ځـــي
د آزادۍ مينـــه هيڅکلـــه لـــه پښـــتونه نـــه ځـــي
کـــه هـــر څـــه لاړ شـــي لـــه دې دهـــر او جهانـــه ځنـــې
د بـــل لـــه مـــغ لانـــدې ژونـــدي ويښ ملتونـــه نـــه ځـــي
د آزادۍ معـــراج تـــه نـــه رســـېږي هغـــه کســـان
چې د غيـــرت او ننـــګ پـــه لار کـــې يـــې ســـرونه نـــه ځـــي
پـــه تـــوره بانـــدې چې مـــړ نـــه شـــي څـــوک يـــې نـــه پېژنـــي
دا ســـې مـــزار تـــه پښـــتنې ملالـــې نجونـــه نـــه ځـــي
ســـر و مـــال ځـــي د عشـــق پـــه لار کـــې خـــاورې کېـــږي زړونـــه
د ليلـــى مينـــه پـــس لـــه مرګـــه لـــه مجنونـــه نـــه ځـــي

(۱۳)

استاد په آزادۍ مين و او د اولس سوکالي او خوشحالي يې په يو آزاده ژوند کې ليده او نه يې غوښته، چې اولس دې په اسارت کې ژوند وکړي.

دوی يې د فکر کولو لپاره هڅول او دوی ته يې د بيان د آزادۍ جرئت ورکاوه، استاد الفت دېته متوجه و، چې په افغانانو کې بايد د فکر کولو تمرين ته لاره هواره کړي، دا خلک اړتيا لري، چې د خپلې

(c) ketabton.com: The Digital Library

ټولنې، چاپېريال، د انسان او ټولنيزو اخلاقو په هکله سوچ وکړي، چې دېته متوجه شي، چې بايد نيمګړتياوې اصلاح او ښېګنې لا ډېرې کړي، هو؛ فکر کول د انسان مفکوره پياوړې کوي او د ملي آزادۍ احساسات او جذبات په کې پيدا کېږي.

د استاد الفت په تخليقي ليکنو نظم او نثر کې د فکر او وجدان آزادي هم ليدل کېږي.

استاد په نثري کلياتو ، ۸۸ مخ کې د (نوي درس) ليکنې کې د فکر د آزادۍ په باب وايي: (زه د فکر آزادي له هرڅه پورته ګڼم، هرڅوک له ځانه خوابدی کوم، مګر خپل ځان او خپل وجدان خوشحال ساتم.)

استاد الفت د (فکر) تر عنوان لاندې د فکر د آزادۍ په هکله داسې وايي: (څو کاله د مخه چا په دې هېواد کې ښو ته ښه او بدو ته بد نه شو ويلی، څوک چې د فکر او رايې خاوندان بلل کېدل، په زندانونو کې واچول شول او فکرونه په کې مضمحل شول، اوس دنيا بل راز شوه او ددې عصر کارونه له موږ نه فکر غواړي او د پخو فکرونو تقاضا کوي، موږ اوس مجبور يو، چې فکر او د فکر خاوندان پيدا کړو، يعنې د فکر کولو مشق او تمرين وکړو، ددې مشق لپاره ميدان او غولی په کار دی، چې هغه جرايد او مطبوعات دي، مطبوعات بايد آزاد وي او آزاد فکرونه په کې ځای پيدا کړي، په دې کار کې ډېرې فايدې دي او دغه آزادي زموږ لپاره ډېره ضروري ده، اوس زموږ په مغزو کې فکرونه وچ شوي، موږ د فکر په توليد قادر نه يو، که چېرې د جرايدو او مطبوعاتو ازادي د يو قانون له مخې پيدا شوه، له دماغونو نه به څه وزېږي او

(c) ketabton.com: The Digital Library

سرګرداني به ورکه شي.

هر يو به د خپل فکر په صحت او غلطۍ پوه شي، ځکه چې فکر آزاد شي، اقتصاد هم آزاد ېږي او هرڅوک ښو ته ښه او بدو ته بد ويلای شي، که فکر آزاد شي، هرڅوک به د خپل حق مطالبه وکړي او خپل حق به وغواړي.)

همدارنګه د استاد الفت يوه بله ادبي ټوټه (بې ګناه بندي) په نامه ده، چې د فکر د ازادۍ يوه ښه نمونه ده.

استاد الفت په نظم او نثر کې د فکر د آزادۍ په باب ډېر څه ليکلي دي، چې د نظم يوه نمونه يې (آزادۍ) تر عنوان لاندې داسې ده:

آزادي ده ژوندانـــــــه لــــــره اکســــــير
لـــــوی دولــــت دی ورســـــره خيــــر کثيــــر
پـــــه عـــــادي نظـــــر کتـــــل ورتـــــه ګنـــــاه ده
نـــــاپوهي ده د وجــــــدان او د ضــــــمير
پـــــت عـــــزت د ژوندانـــــه آزادي بويـــــه
بـــې لـــه دې وي ژونـــد ذليـــل خـــوا و حقيـــر
آزادي د تـــــن او غـــــرو څـــــه پـــــه کـــــار ده
کـــــه دې فکــــر وي تړلــــی پـــــه ځنځيـــــر
چــــې آزاد فکـــــر لــــري پــــه جېلخانــــه کــــې
دی آزاد دی نـــــه غـــــلام غونــــدې وزيــــر
پــــه تــــش لاس آزادي نــــه شــــي څــــوک ســــاتلی
آزاد نـــــه دی بـــــل تـــــه اړ، وږی، فقيـــــر

(c) ketabton.com: The Digital Library

چې وطن او ملک آزاد وي کله ښايي
چې يې خلک د څو تنو وي اسير
باداري د زور او زرو چې کړي ورکه
ده همدغه آزادي ور د تقدير

(۱۴)

استاد آزادي د ژوند لپاره يو قيمتي څيز ګڼي او په عادي نظر ورته نه ګوري، دی وايي که د انسان ټول بدن په ځنځيرونو وتړل شي، خو چې فکر يې آزاد وي.

د استاد الفت په شعري کلياتو (۲۱۹مخ) کې (غريب ماشوم) تر عنوان لاندې يو شعر دی، چې د فکر د آزادۍ لپاره يو بهترين شعر او نوی فکر دی.

په دې شعر کې يې فکر د يو غريبې کورنۍ ماشوم سره تشبيه کړی دی، چې هر بل ماشوم هغه وهي او په ژړا کور ته راځي، هيچا دغه ماشوم نه دی نازولی، هيچا د دې پر سر لاس نه دی کش کړی او ګرد وهلی سر يې د هيچا له خوا نه دی پاک شوی، دا د غريبې کورنۍ ماشوم دی، د خان د کورنۍ ماشوم نه دی، د غريبې کورنۍ ماشوم دی، ځکه مکتب او دفتر ته نه دی تللی او د لويانو په مجلس کې هم ناست نه دی.

د استاد الفت دغه پخوانی نظر ډېر پرځای دی، اوس هم د غريبې کورنۍ شخص ته وظيفه نشته، که د غريبې کورنۍ نه نابغه هم پيدا شي، په افغانستان کې ارزښت نه لري.

(c) ketabton.com: The Digital Library

استاد الفت د (صلح کل) تر عنوان لاندې وايي:

لــه واړه کــوره راوځــه لــوی جهــان ســره اشــنا شــه
خيــل او قــام نــه را اوچت شــه لــه انســان ســره اشــنا شــه
لــه هګــۍ نــه را بهــر شــه پــه قفــس کــې مــه اوســېږه
لــه دې ټيټــې هــوا پورتــه لــه طيــران ســره اشــنا شــه
د زمــان مکــان پــه قيــد کــې اوســېدنه اســارت دی
محــدود مــه اوســه هــر ګــوره لا مکــان ســره اشــنا شــه
د بنــدي فکــر خاونــده د وهمونــو نظــر بنــده
کــه ذهنــي آزادي غــواړې لــه عرفــان ســره اشــنا شــه
کــه د ځــان پــه شــان انســان تــه ودربــدلی يــې ســر کــوزی
ځــان دې نــه دی پېژنــدلی، لــه خپــل ځــان ســره اشــنا شــه
چې د جـاه و جـلال بت تـه پـه سـجده بانـدې نسـکور يـې
بــې ايمانــه راتــه ښــکاري لــه ايمــان ســره اشــنا شــه
(۱۵)

د استاد په شعرونو کې د فکر د آزادۍ په هکله ډېر شعرونه شته دي او په نثري کلياتو کې هم ډېرې ښې نمونې د داسې ويناوو لري.

د اروانباد استاد ګل پاچا الفت په شعري کلياتو کې د ملي آزادۍ او فکر آزادۍ سربېره د بيان آزادۍ په باب هم شعرونه شته دي، يعنې د محتوا له مخې د بيان آزادي دده په تخليقي (منظومو او منثورو) ليکنو کې ليدل کېږي.

د الفت صاحب په شعرونو کې د بيان د آزادۍ په اړه ډېرې نمونې

(c) ketabton.com: The Digital Library

شته، چې د بېلګې په ډول (شعري کليات، ص ۳۱۰) نه د (زندان) تر سرليک لاندې د بيان د آزادۍ يو ښه نمونه ده او وايي:

لاړم دارالمجـــــانين تـــــــه
هلتـــــــه و ځـــــو لېـــــوني
ډېــــر بـــــې قيـــــده غرېــــدل
ژبــــې نـــــه وې پـــــه فرمـــــان
آزادي وه د بيـــــــــــــــــــان

پـــــه خبــــرو بنــــديز نـــــه و
نــــــــه و ډار د ځـــــــــــارنوال
د خطــــــر احســـــاس هـــــيڅ نـــــه و
بــــــې پــــــروا و ناطقــــــان
نـــــا خبـــــر لـــــه ايـــــن و آن

کېـــدې رنـــګ پـــه رنـــګ خبـــرې
بـــــې ادابـــــو بـــــې ترتيبـــــه
د هـــــر چـــــا کـــــلام مصـــــون و
لکـــــه زوی د پارلمـــــــان
لـــــه قانونـــــه پـــــه امـــــان

دروازې کـــــــه وې تړلــــــــې

(c) ketabton.com: The Digital Library

ځنځیر پېچ و لېوان
په نامه شفاخانه وه
هیچا نه باله زندان
بدل شوی و عنوان

له هغه ځایه چې لاړم
د محبس تورو کوټو ته
هوښیاران لا په عذاب و
ترې نه ښه و لېونیان
دا د عقل دښمنان

مګر ژبه بندي نه وه
وینا وه ډېره آزاده
لوخ اوبو نه وېرېږي
نه له بند څخه بندیان
نه له اوره پتنګان

چې راووتم له بنده
تګ راتګ هر لور آزاد و
هر څوک و پخپله خوښه
غلامۍ ته ور روان

(c) ketabton.com: The Digital Library

د یـــــــوه بـــــــل بنـــــــده ګـــــان

آزادي د فکـــــــــر نـــــــــه وه
ژبـــــــې بنــــــدې وې لــــــه ډاره
پـــــه احتیـــاط احتیـــاط مجلـــس کـــې
غږېـــــدل بـــــــه وزیـــــــران
وایـــــــه ! چېرتـــــــه و زنـــــــدان
پـــــه کـــوم ځـــای کـــې و بنـــــدیان

(۱۲)

استاد الفت د شعر ویلو او ادبي ټوټو لیکنو هنر دا دی، چې ډېره وړه موضوع په نوي، ښکلي او هنري انداز کې بیانوي.

د ویښو زلمیانو د غورځنګ په اهدافو کې د بیان آزادي یوه مهمه خبره وه، استاد او ملګرو یې د بیان، فکر او ملي آزادۍ غوښتونکي وو.

د استاد د یو شعر څو بیتونه داسې دي:

نور خلک تـرې منکـر دي یـو پـه مـا بـانـدې قیـامـت دی
ترخـــــو بـــــه زه یـــــوازې قیامتونـــــه قبلـــــوم
یـــوه ژبـــه را پرېـــږده چـــې کـــوم درتـــه عرضـــونه
پـــه لاس پـــه پښـــو پـــه غـــاړه ځنځیرونـــه قبلـــوم

(۱۷)

استاد آزادۍ ته له هرڅه ډېر ارزښت ورکوي او پر آزادۍ مین دی

(c) ketabton.com: The Digital Library

(نثري کلیاتو ۳۲۰ مخ) کې وايي: (هو ؛ هرڅه او هرڅوک چې د بل د لاس لاندې وي، هغه د همدغسې ورځې لپاره روزل کېږي، وګوره بزګر خپل غوايي ښه ساتي، په سره غرمه کې ورته وابنه کوي، اوبه ورکوي، چې بيا پرې جغ کېږدي او ځمکه پرې واړوي، همدغه شان خپل کښت وخت پر وخت پښه کوي، له غويو او پسو يې ساتي، چې له ځمکې هسک او ژر وربېل شي.

همدارنګه هر قام چې خپل واک نه لري او د بل لاس لاندې ژوند کوي، هغو د نورو د ژوندون لپاره لکه چرګان او غوايي ساتل کېږي او روزل کېږي، نو دوی ته که هر څومره ښه خواړه ورکول کېږي، همغه خواړه دوی د مړينې لپاره غښتوي.)

د ژوند آزادي، د ملک آزادي، د انسان آزادي، فکر آزادي، ملي آزادي، بيان آزادي او داسې نورې برخې د محتوا ، منځپانګې او معنا له مخې د استاد (الفت) په تخليقاتو کې پيدا کېږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ګل پاچا الفت په شعرونو کې اروا پوهنيز څرګونه

د استاد ګل پاچا الفت په شعري کلیاتو کې داسې شعرونه هم پیدا کېږي، چې د استاد نظریات او ویناوې د دیو پیداګوګ سره پرتله کولا شو.

د پیــداګوژي کلمــه د پخوانیــو یونانیــانو اصــطلاح ده، چــې د پیداګوګس (د ماشوم لارښود) له کلمې څخه یې سرچینه نیولې ده.

استـاد الفـت پـه شعرونو کـې د ېرې لارښووني کورنیـو (والـدینو) اوماشـوم تـه پـه کـې شـته دي، لکـه ښـوونيز او روزنیـز نظرونـه، فـردي تفاوتونه، د محیط تاثیرات، د اولاد روزنه، د مور پالنه د اولاد لپاره، د مـور مینـه د اولاد لپـاره او داسـې نـور نظریـات او افکـار د والـدینو او ماشومانو لپاره په کې پیدا کېږي.

دغه د پیداګوژي کلمه د یونانیانو اصطلاح ده، پیداګوګان په هغه دوره کې داسې غلامـانو، چـې د ماشـوم سـاتنه یـې پـر غـاړه درلـوده، هغـوی د اتــن د ښــار او ســېدونکي ماشــومان ښــوونځي، جمنــازیم (لوبغاړي) او نورو ځایونو ته بیول او بېرته یې راوستل.

وروسته رومیـانو دغـه کلمـه لـه یونانیـانو څخـه واخیسـته، رومـي

(c) ketabton.com: The Digital Library

پيداګوګانو د ماشوم پر ساتنه سربېره د هغوی روزنه هم پر غاړه درلوده، تر روميانو وروسته د ښوونې او روزنې وظيفه معلمانو ته سپارل شوې او دغه شان د پيداګوژي کلمې ورو ورو بين المللي سويې ته لار وموندله.

د دغې پيداګوژي د علم په عامېدو سره ډېرو خلکو د دې علم مطالعې ته مخه کړه، دا چې دا علم د ښوونې او روزنې په برخه کې ډېر په کار بري، نو ډېرو د دې علم مطالعې سره شوق پيدا کړ او دغه پيدا ګوژيکي نظريات او افکار د پښتو ژبې د ډېرو شاعرانو او ليکوالانو په اثارو کې پيدا کېږي، چې د بېلګې په ډول خوشحال خان ختټک، عبدالرحمن بابا، عبدالحميد مومند، استاد ګل پاچا الفت او نور داسې کسان ښودلی شو.

د استاد الفت په شعرونو سربېره چې پيداګوژيکي نظريات لري، په تحقيقي آثارو کې هم ځينې داسې نظريات لري، چې پيداګوګانو هم دغه فکر او نظريات درلودل.

د استاد الفت د ادب تيورۍ په برخه کې لومړنی اثر ادبي بحثونه دي، چې استاد په کې د شعر د ښکلا په باب وايي: (تاسې له شعر او شاعر نه علمي حقايق مه غواړئ، د شعر هدف حقيقت نه دی، جمال دی.) (۱۸)

کانديد اکاډميسين محمد صديق روهي، ادبي څېړنې (ص ۱۱۳)، کې د ښکلا پېژندنې په باب د نامتو پيداګوګ (کانټ) نظريات او افکار داسې راوړي: (انسان په غريزي توګه له ښکلا سره مينه لري، دغه

(c) ketabton.com: The Digital Library

ښکلا د رنګ، اواز او حرکت په توګه په مختلفو هنرونو کې ځان ځرګندوي او ښکلا د ټولو هنرونو ګډه خصوصیت دی. (کانټ) وړپسې وايي، چې ښکلا او ګټه بېلا بېل شیان دي، دا شرط نه ده، چې ښکلي شیان دي هرو مرو ګټور وي، د مثال په توګه د کرم ګل د ګلاب د ګل نه ګټور دی، ځکه چې خوړل کېږي، خو هیڅکله شاعر تر اوسه ښايي په دې نه وي بریالی شوی، چې د کرم ګل وستايي، یا مثلاً د یوې ښکلې ښځې سره ځوک په دې خاطر واده نه کوي، چې له مېړه سره به د پټي په کرلو او ریبلو کې د بدرنګه ښځې په نسبت زیاته مرسته کوي، په دې ترتیب (کانټ) داسې فکر کوي، چې ښکلا ځانته مستقل ارزښت لري.)

نو کله چې استاد ګل پاچا الفت د شعر د ښکلا په باب وایي: تاسې له شعر او شاعر نه علمي حقایق مه غواړئ، د شعر هدف حقیقت نه دی، جمال دی.

په حقیقت کې خپله خبره د (کانټ) د ایستیتیکي پر تیوري باندې بنا کوي، دا به هم ښايي درسته وي، چې شاعران او هنرمندان حقیقت نه ځرګندوي، بلکې هغوی د واقعیت تقلید کوي. (۱۹)

د ښکلا په باب د پیداګوک (کانت) نظر او فکر استاد ګل پاچا الفت هم لري او تاییدوي.

د استاد الفت په شعري کلیاتو کې هم پیداګوژیکي نظریات شته دي، چې ځو بېلګې یې دا دي:

ښوونه او روزنه: د محتوا او معنا له مخې د استاد ګل پاچا الفت

(c) ketabton.com: The Digital Library

په شعرونو کې ښوونېز او روزنيز نظرونه او ښوونې او روزنې ته د انسانانو د اړتيا په باب ډېرې ويناوې شته دي.

ښوونې او روزنې ته اړتيا ډېره ليدل کېږي، د قرآن کريم د آيتونو پر اساس الله تعالی انسان لومړی ځل ناپوه موجود پيدا کړ او وروسته يې ورته د اسې شيان ور زده کړل، چې د همدغو زده کړو له کبله انسان د ملايکو په نسبت لوړتيا وموندله او ملايکو حضرت آدم عليه السلام ته سجده وکړه او دغه د زده کړې خوی د انسان په اولاد کې له يوه نسل نه بل نسل ته په ميراث پاته شو.

[علم الانسان ما لم يعلم] (العلق/۵)

ژباړه: الله تعالی انسان ته هغه څه ور زده کړل، چې پرې نه پوهېده.

[طلب العلم فريضة علی کل مسلم](حديث شريف)

ژباړه: د علم حاصلول په هر مسلمان (نر او ښځه) فرض دی.

هم د مذهبي او هم د عقلي او تجربوي دوه نظريو له امله روښانه ده، چې نسل تل تر پيدا ايښت وروسته د دې لپاره چې د چاپېريال د ګټورو او خطرناکو عواملو د تولګې ترمنځ لار ورکه نه کړي، ښوونې او روزنې ته ډېره اړتيا ليدل کېږي، استاد الفت د قرآن او حديثونه باخبر وه، د عصري علومو مطالعه يې درلوده او د خپل تجربوي ژوند له امله د عوامو خلکو د نېکبختۍ او خوشبختۍ له امله د ښوونې او روزنې په باب ډېر نظريات درلودل او له عوامو نه يې د ښوونې او روزنې غوښتنه کوله.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ښوونه او روزنه دوه بېلا بېلې کلمې دي، چې له بېلا بېلو مفاهیمو سره د دوه جلا کلمو مفهوم اخیستلی شي، خو له لیکلو څخه یې چې په مترادف ډول راځي، داسې څرګندېږي، چې یوه معنا لري، خو په اصل کې ښوونه او روزنه یو له بله توپیر لري او دوه جلا جلا مفاهیم لري.

د انسان ټول کارونه، کړنې او سلوکونه، چې د (رعایت، عادت او اطاعت) تر عنوان لاندې سرته رسېږي او یا څرګندېږي، د تربیت (روزنې) له ډول څخه شمېرل کېږي، یا د روزنې په نوم یادېږي.(۲۰)

هغه مفاهیم چې نتیجې یې د انسان د ذهني او رواني حرکي کړو وړو په بڼه څرګندېږي، د تعلیم (ښوونې) له مفهوم څخه شمېرل کېږي، یا د ښوونې په نوم یادېږي.

د استاد الفت په شعري کلیاتو کې ښوونیز او روزنیز نظرونه او ښوونې او روزنې ته د عوامو تشویقولو او هڅولو بېلګې شته دي، چې د ښوونې او روزنې په هکله به د دې له شعرونو ځینې بېلګې راوړم:

فضـــیلت د انســـان علـــم و عمـــل دی
کـــه پـــه ســـر یـــې پټکـــی شـــال او کـــه ململ دی
د هـــر چـــا معنـــی تـــه ګـــوره نـــه لبـــاس تـــه
مـــا د ښـــه لبـــاس خاونـــد ولیـــد مهمـــل دی
پـــه تـــورتم کـــې دې هغـــه ســـړی وي وړانـــدې
چـــې یـــې لاس کـــې د عرفـــان ښایســـته مشـــعل دی

(۲۱)

(c) ketabton.com: The Digital Library

د استاد ګل پاچا الفت شعرونه ډېر ښوونيز مسايل لري او خلک يې د تعليم، پوهې، علم او تحصيل لپاره تشويق کړي دي (د معارف ترانه) تر عنوان لاندې يو نظم دی، چې څو بيتونه يې داسې دي:

د جهل دوره تېره شوه دا عصر د عرفان دی

بې علمه ژوندون ګران دی

په حق پسې روان يو

د علم پتنګان يو

د جهل دښمنان يو

لښکر د معارف يو لوړ زموږ نام و نښان دی

بې علمه ژوندون ګران دی(۲۲)

د استاد پورتنۍ دوه بېلګې د ښوونيزو شعرونو ښې نمونې دي او کلياتو کې داسې نمونې په لسهاوو پيدا کېږي.

د الفت صاحب په شعرونو کې روزنيز نظريات هم پيدا کېږي، چې لاندې څو مثالونه د نمونې په ډول راوړم:

ښه سړی چې له بدانو سره مل شي
ده فکر د هغوی فکر کې حل شي
همداغه مسخ کېدل دي په معنی کې
چې يې خوی د کوم حيوان په خوی بدل شي

(c) ketabton.com: The Digital Library

(۲۳)

❀❀❀

افتخــار پــه مــال او عــار لــه فقــره نــه کــا
د کمــال خاونــد پــه هــر صــورت افضــل دی
همېشــه پــه ښــه ســيرت ســړی ښــه ښــکاري
پــه صــورت بانــدې کــه زبــړ او يــا شــډل دی

(۲۴)

د استاد الفت پورته راغلي شعرونو کې روزنيزو موضوعاتو ته نغوته په کې شوې ده.

د انسان په داخلي جوړښت (خوی، عادات، اخلاق، سړيتوب، انسانيت، جذبات، احساسات، عاطفه او داسې نور) باندې د ښوونې او روزنې اغېزې وي.

ښوونه او روزنه يو له بله لازم او ملزوم دي، خو ډېر عالمان، پوهان او تحصيل کوونکي مې وليدل، چې ښوونيزه برخه يې پياوړې ده، خو روزنيزه برخه يې ضعيفه ده، نن مو د ټولنې ډېر خلک ښوونه لري، خو روزنه يې کمزورې ده، چې زما په پوهه له ښوونې روزنه ډېره مهمه ده.

استاد الفت پخپلو شعرونو کې د ښوونې او روزنې په حاصلولو ټينګار کړی دی.

فردي توپيرونه: د استاد الفت په شعرونو کې د محتوا له مخې د

(c) ketabton.com: The Digital Library

(فردي تفاوتونو) تر مفهوم لاندې شعرونه هم شته دي.

په اروا پوهنې کې (فردي تفاوتونه) د ځانګړي سرليک لاندې توضيح او تشريح کېږي، چې لوی لوی بحثونه پرې شوي دي، چې زه د موضوع اړوند يې په لنډ ډول وړاندې کوم.

د نړۍ د ټولو انسانانو داخلي جوړښت (مينه، محبت، احساسات، جذبات، تخيلات، شخصيت، سړيتوب، اخلاق او نور) او خارجي جوړښت (قد، قواره، د پوستکي رنګ، سترګې، پوزه، غوږونه او داسې نور) يو له بله سره توپير لري.

په نړۍ کې هيڅ يو داسې انسان به نه وي، چې له بل انسان سره په داخلي او خارجي جوړښت کې سره يو شان وي.

د استاد ګل پاچا الفت په شعرونو کې داسې بېلګې شته دي، چې د فردي تفاوتونو مفهوم ارايه کوي.

(ډاکتر يوسف کريمي، روانشناسي اجتماعي) کې د فردي تفاوتونو په باب داسې وايي:

ژباړه: (د ځمکې پرمخ د نړۍ ټول مخلوقات، ژوندي، غير ژوندي که هغه حيوانات وي او که نباتات وي، الله تعالی په يو ټاکلي اندازه او بڼکلا سره پيدا کړي دي، د وراثت او محيط تاثيرات دي، چې د انسانانو داخلي او خارجي جوړښت يو له بله سره توپير لري، د بېلګې په ډول د قد لوړوالی، وزن او ذکاوت د توپيرونو له جملې څخه ګڼل کېږي.) (۲۵)

(c) ketabton.com: The Digital Library

د استاد الفت شعري کليات، ۳۸۵ مخ کې د (محيط او انسان) تر سرليک لاندې يو ډېر په زړه پورې مثال د فردي تفاوتونو د مفهوم په باب ويلی دی او وايي:

په هر څه کې دي عيان تفاوتونه
يو شان نه وي د ځېږې او لوخې اور
انسانانو کې شته څومره ډېر فرقونه
نه دي يو راز او سېدونکي د يو کور
د ګاندي کار له ټاګوره پوره نه دی
ګاندي جې هم نه شي کړی کار د ټاګور
باز نه مه غواړه نغمه د بلبلانو
مه کوه په توره لو، کړه يې په لور
د چا لاس توري ته جوړ د چا هنر ته
د هر لاس د ګوتو کار نه دی انځور
انساني قوه څو پوهه او تميز دی
حيواني قوت دی بې تميزه زور

(۳۲)

استاد په پورته شعر کې وايي: په انسانانو کې ډېر توپيرونه شته دي، د يو کور او سېدونکي به هم يو شان نه وي، ګاندي د ټاګور کار نه شي کولای او ټاګور د ګاندي کار نه شي کولی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د استاد یو بل شعر دی او داسې وايي:

یـــوه بـــاغ کـــې وي ولاړې ډېـــرې ونـــې
هـــره پاڼـــه یـــې لایقـــه د ســـتاینې
ځینـــې جګـــې ځینـــې ټیټـــې کـــوزو پـــاس وي
لکـــه ګـــوتې د یـــوه وجـــود د لاس وي
چـــا مېـــوه لرلـــه چـــا ښایســـته ګلونـــه
د چـــا ســـیوری و ډېـــر ښـــه د چـــا قدونـــه
چینـــار لـــوی و شـــفتالو لکـــه ماشـــوم و
د مڼـــې او نـــاک تـــوپیر لـــه ورا معلـــوم و
لـــه یـــوه ســـره لـــویي وه نـــور څـــه نـــه و
بـــل ســـره رنګونـــه ښـــه خوندونـــه ښـــه و
د مرغـــانو نغمـــې وې بـــه کـــې څـــو رازه
هـــر مرغـــه مـــو پېژانـــده لـــه خپـــل آوازه
رنګارنـــګ ګلونـــه و یـــوه چمـــن کـــې
لکـــه وي چـــې ولســـونه پـــه وطـــن کـــې
دوه ســـکه ورونـــه لـــري بېـــل بېـــل نومونـــه
بېـــل رنګونـــه بېـــل غړونـــه بېـــل خویونـــه
مګـــر دواړه او ســـېدونکي د یـــو کـــور دي
د یوې سترګې په کور کې سپین او تور دي

(۲۷)

(c) ketabton.com: The Digital Library

د استاد د پورته شعر په ویلو سره د فردي تفاوتونو مفهوم د هر لوستونکي ذهن ته ورځي، خو په دې شرط، چې فردي تفاوتونه وپېژني، د استاد د یوه بل شعر نمونه ده:

قاموونه دي بېل بېل فصلونه د خلقت د کتاب
ده هره نوعه او هر جنس لکه یو فصل او باب
په هر تصنیف او هر تالیف کې وي فصول او ابواب
ددې لپاره پیدا شوي دي فرقې او احزاب
خدایه! ستا صنع ستا سنت په دغه شان وینمه
چې څوک ترکان او څوک عرب او څوک افغان وینمه

(۲۸)

د الفت صاحب له ټولو لوړو راغلو بېلګو څخه په څرګند ډول د فردي تفاوتونو نظریات او افکار ښکاره دي.

د محیط تاثیرات: په اروا پوهنې کې د محیط پر تاثیراتو ډېر بحث شته دی او د محیط تاثیرات د انسانانو پر ژوند په مستقیم او غیر مستقیم ډول تاثیرات درلودی شي.

د انسانانو پر داخلي جوړښت د محیط تاثیرات ډېرې اغېزې لري، چې استاد الفت دې مسایلو ته متوجه شوی او شعري کلیات یې د محتوا، منځپانګې او معنا له مخې داسې شعرونه هم لري، چې د محیط د تاثیراتو مفهوم څرګندوي.

(ادبي مرغلرې، ص ۳۱۲) کې استاد الفت (د محیط تاثیر) تر

(c) ketabton.com: The Digital Library

عنوان لاندې داسې وايي:

سوځوي مو اوبه هم چې په جوش راشي
اوبه اور شي که محيط يې وي سور اور
په اوار بستر کې سيند دروي ارامه
خو په چړکي يې بيا ګوره شر و شور
په هر څه کې د محيط تاثير ته ګوره
وي بې زهرو چې اوبو کې وي منګور
لوګی اور نه دی پيدا خو څوک نه سوځي
د محيط اغېزه کله لري مور
له يوه پښته رښا او لوګي دواړه
د يوه مخ منور او د بل تور

(۲۹)

د محيط تاثيرات له انسانانو سربېره پر حيواناتو، نباتاتو او جماداتو هم خپلې اغېزې درلودی شي، چې مثالونه يې زښت زيات دي.

د استاد په شعرونو کې د پورته راغلي شعر په شان نورې بېلګې هم پيدا کېږي، د شعر يوه بله نمونه يې داسې ده:

محيط چا نه چنګېز جوړ چا نه بودا کړ
د محيط مخلوق هم فخر هم پېغور
کله کله څوک پيدا شي په محيط کې

(c) ketabton.com: The Digital Library

چې محیط وربسې ځي که ځي هر لور

(۳۰)

استاد وايي: د محیط تاثیرات دي، چې له ځینو ګناهګاران جوړوي او له چا مسیحا جوړوي، له چا چنګېز جوړوي او له چا بودا جوړوي.

والدینو پالنه او مینه د اولاد لپاره: په اروا پوهنې کې د والدینو مینه او محبت، تربیه، ښه اخلاق او داسې نورو ښودنه اولادونو ته د دوی وظیفه ده او د استاد الفت په شعرونو کې د محتوا له مخې داسې شعرونه هم پیدا کېږي، چې والدین باید له خپلو اولادونو سره ډېره مینه وکړي او ښه پالنه یې وکړي.

د والدینو له ډېرو مهمو وظایفو او مسوولیتونو څخه یو هم د ښه او نېک اولاد روزنه ده.

د پلار و مور په حیث غواړو، چې اولاد مو ذکي او باهوشه وي، د هر علم په برخه کې با استعداده، لایق او د کار و بار په برخه کې موفق اولادونه هم غواړو.

په جسمي او فزیکي لحاظ هم غواړو، چې اولادونه مو ښایسته او ښکلي وي، که څه هم د دغو امتیازونو نشتوالی زموږ اولادونه بېکاره کوي او له انسانیت څخه یې څه نه کموي، یعنې که د هوښ، ذوق، هنر (کسب او کمال) او ښایست نه لرل مو اولادونه له انسانیت څخه نه باسي، خو بد اخلاقه او غیر اخلاقي روزنه د هغوی انسانیت

(c) ketabton.com: The Digital Library

کموي او د هغوی شخصیت دا غمن کوي. (۳۱)

اولادونه د والدینو مینې او محبت ته ډېره اړتیا لري او دا د اولادونو حق دی، چې مور و پلار باید ورسره مینه وکړي، د استاد په شعري کلیاتو کې د اولادونو پالنه او له اولادونو سره د مینې په باب شعرونه شته دي، چې د بېلګې په ډول لاندې مثالونه را اوړم:

څو چې ځمکه، اسمان او دنیا شته
د مور زړه کې د مینې رڼا شته
که هیچا سره هیڅ ځای کې نه وي
مور سره محبت بې ریا شته
د مور مینه د مینو مور بوله
که دې مینه په خور یا لالا شته
د لیلی محبت که هر ګوره
د مور مینه د مینې ترشا شته
ټول عالم یې که بد ګڼي موري
په اولاد پېرزوینه د تا شته
ستا په مینه کې نقص نه پېښېږي
تا سره سرمایه د بقا شته
تاته وي لکه تور د دوه سترګو
که دې غېږ کې اولاد نابینا شته
ژوندون تا را ښئلی دی موري
له ژوندونه نور څه شی اعلی شته

(c) ketabton.com: The Digital Library

مـــــا اول دي و تاتـــــــه ژړلـــــــي
بـــــل ځــــای کلــــه د چـــــا د ژړا شـــــته
جنـــت ســـتا د قـــدم لانـــدې دی مـــورې
تـــر دې لـــوړ مقـــام کلــه د چـــا شـــته
کـــه زمـــا پــــه ســـر وي دا ســـتا سيوری
نـــه حاجـــت د طـــوبی يـــا همـــا شـــته

په پورته راغلي شعر کې د مور مينه، محبت او مرحمت پـه هنـري ژبه بيان شوی دی او د استاد الفت په شعري کلياتو کې داسې نـورې بېلګې هم شته دي.

د اولادونو د روزنې په باب وايي:

د ځـــو کړي درد ســـره يــې د زوی زبـــری ملګـــری
يـا درنـګ سـاعت تـه ويـر دی يـا ډکـه خولـه خنـدا ده
پـه غبـږ کـې يـې ماشـوم خـوښ هـم پـلار د ماشـومانو
اولاد تـــــه مربـــــي ده پلـــــرو تـــــه مربـــــا ده

(۳۲)

د اولادونو د پالنې او لارښوونې په برخه کې والدين (مور و پـلار) ډېر مسوولیتونه لـري، چې د مور سالمه پالنه او روزنه بيـا د اولاد پـه شخصيت جوړولو لا مهم دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د استاد الفت په کلیاتو کې د فلسفي شعرونو څرګونه

د استاد شعرونه فلسفي شعرونه هم لري، (غني خان فلسفي شاعر) اثر کې د فلسفې د پېژندنې په باب د (فلسفې پېژندنې) تر سرلیک لاندې اوږد او پر ځای مفصل بحث شته دی او وایې: (فلسفه د هغه اصولو پوهنه ده، چې د هستیو ذاتي پېژندنې په غرض انسان ته ښوونه او د شیانو د حقایقو او د هغو د وجود له علتو څخه بحث کوي او د فکر او هستیو له اړیکو څخه هم غږېږي، چې د هغو د پېژندنې له اغېزې د انسان لاره د عالي هدف یا پوهنې لپاره پرانیستل کېږي، ډېر ځله داسې پېښېږي، چې کله انسان له ورځنیو چارو وزګار یا په یوه ګوشه کې یوازې شي، نو خپل ځان او چاپېریال ته وګوري، اسمانونه، ځمکې، سپوږمۍ، ستوري، غرونه، سیندونه او بېلا بېلو ځناورو ته ځیر شي او ډول ډول پوښتنې ورته پیدا شي، لکه زه څوک او څه یم؟ ولې یم؟ له کوم ځای څخه راغلی یم؟ ولې راغلی یم؟ د څه شي لپاره موجود یم؟ چېرې ځم؟ ما خپل ځان خپله نه دی خلق کړی، هغه څوک دی، چې خلق کړی یې یم؟ ایا خپل خالق پېژندلی شم؟ ځمکه، اوبه او ټول هغه موجودات چې وینم یې ژوندي یا غیر ژوندي، اسمانونه، ستوري، کهکشانونه، څرنګه پیدا، ترتیب او تنظیم شول؟

جسم، زمان، مکان، رڼا، تیاره، جاذبه، حرکت، سکون، هستي او نیستي څه شی دي او د نورو موجوداتو په کمیت او کیفیت کې څه

(c) ketabton.com: The Digital Library

اغېزې لري؟ او دا سې نورې بې شمېره پوښتنې، چې انسان د خپل پيدايښت له پيله تر ننه ورسره مخامخ دی او هر چا د خپلې شعوري وړتيا په اندازه يا يو ډول ځواب ورته موندلی او يا يې د ځواب موندلو ارمان له ځان سره خاورو ته وړی دی.) (۳۳)

په حقيقت کې فلسفه (ولې؟) ته په ځواب موندلو پسې لالهانده دی، په دې توګه ويلی شو، چې د فلسفې په مرسته (ولې؟) ته ځواب لټول کېږي او هر هغه انسان چې په وينښه او هوښيارۍ کې دا ډول پوښتنې ورته پيدا کېږي، په يو ټاکلي پړاو کې فلسفي دی او دا هڅه يې يوه فلسفي بوختيا ګڼل کېږي.

هر انسان د زړه له کومې غواړي، په هغه څه وپوهېږي، چې له ده نه پټ دي، د رازونو د سپړلو معنا په حقيقت کې پوهېدل دي، په تېره بيا د ژوندانه او نړۍ په اړه په حقيقت پوهېدل هر چا ته په زړه پورې دی، ځکه چې برخليک ورسره تړلی دی او هر څوک غواړي، چې په هر ځای کې ښه ژوند وکړي او ښه برخليک ولري، له دې نه ښکاري، چې فلسفه کوم ځانګړی امتياز نه دی، چې يوازې ارسطو، افلاطون، سقراط او کانت په برخه رسېدلی وي، بلکې ټول انسانان ځانګړي فلسفي افکار او نظريات لري او هر څوک کولی شي، چې د (ولې؟) ځواب ولټوي او په اړه يې فکر وکړي. د استاد ګل پاچا الفت په ځينو شعرونو کې فلسفي نظريات او افکار ليدل کېږي، چې د سوال په ډول د ځواب پسې ګرځي او د (ولې؟) يادونه يې پخپلو شعرونو کې کړې ده.

استاد ګل پاچا الفت ته فلسفي شاعر نه شو ويلی، خو د فلسفي

(c) ketabton.com: The Digital Library

شعرونو څرکونه يې په شعرونو کې ليدل کېږي؛ لکه:

عقل څه دی، منطق څه دی، حکمت څه دی؟
غول ول د يوه بل په هغه دا
کله خوښ کله غمجن کله حيران شم
دا دنيا ده ګډه وډه تماشا
په حرامو ناروا سړي ته ورشي
(څه لولی او بې حيا ده دا دنيا)
(۳۴)

استاد په پورته څو بيتونو کې د (عقل، منطق او حکمت) پوښتنه کړې ده او بېرته يې ورته ځواب لټولی او ورکړی دی، چې فلسفي رنګ لري، يو بل ځای ليکي:

ناوې جوړه شوه خو چاته؟
يو ړانده ته نابينا ته
چې يې نه ليده جمال
بې ديداره د وصال
چا ويل د ناوې کور کې
فکر وکړئ څه کوئ؟
ناوې چاته جوړوئ؟
د سينګار معنی به څه وي؟
چې کاته ورته هيڅ نه دي؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

مه کوئ خوشې خواري
د رندو سترګو لپاره
(۳۵)

د استاد الفت فلسفه د هر ځله د انسان ټولنيزې اړيکې تر مطالعې لاندې نيسي، معنا دا چې دی د انسان اړيکه له انسان سره څېړي، ځکه له همدې اړيکې څخه ټولنيزې اړيکې رامنځته کېږي، موږ څوک يو؟ ولې ژوند کوو او په ټولنه کې څه ونډه او انتظار لرو؟

استاد الفت د يو سترګور ليکوال په توګه او د لومړي ځل لپاره زموږ اجتماعي اخلاق تر څېړنې لاندې نيسي، انتقاد کوي، طنزوايي او ښه خو يې دا چې د حل لاره وړاندې کوي.

استاد الفت د دين فلسفه، د انسان د اجتماعي ژوند په ګټه تفسيروي، مثلا د هغه په نظر پر مسافرو ځکه روژه نه ده فرض، چې حرکت کوي او هرڅوک چې ولاړ او ساکن وي، نو د خوراک، څښاک حق نه لري، استاد الفت د هر ځله موږ حرکت، کار او تلاش ته هڅوي، استاد هر کله چې له طبيعت سره زموږ پر اړيکو غږېږي هم، موږ ته پېغور راکوي، چې که موږ کار ونه وکړو، نو طبيعت هم زموږ دښمن کېدای شي، د هغه په ژبه زموږ په هېواد کې سيند ورانوونکی، ظالم او خونړی دی، خو کله چې له هېواده ووځي، هلته د ودانۍ او سمسورتيا ښه وسيله ګرځي، يعنې دا چې موږ طبيعت نه شو رام کولی، د حرکت، کار او کوښښ د نشتوالي له امله طبيعت زموږ په مقابل کې درېږي.

استاد الفت د انسان د هستۍ په هکله فکر کوي او د خوشبينو

(c) ketabton.com: The Digital Library

مفکرينو په توګه انسان د پښته هڅوي، چې له خپل ژوند څخه خوند او ګټه واخلي.

استاد الفت د پښته متوجه و، چې په افغانانو کې بايد د فکر کولو تمرين ته لاره اواره کړي، دا خلک اړتيا لري فکر وکړي، د خپل ځان، چاپېريال، د انسان او ټولنيزو اخلاقو په هکله سوچ وکړي، چې دې ته متوجه شي، چې بايد نيګړتياوې اصلاح او ښېګڼې لا ډېرې کړي، هو کې، فکر کول د فلسفې بنسټ جوړوي. (۳۲)

اضدادو فلسفه: د فلسفې د يوې څانګې په ډول د استاد ګل پاچا الفت په شعرونو کې د اضدادو فلسفې په هکله شعرونه هم شته دي.

ټوله نړۍ له ضدينو جوړه ده، که د انسان د زړه خوښه وي او که نه وي، له دې اضدادو سره به وخت او ژوند تېروي.

د غني خان په شعرونو کې هم د ژوند او مرګ په هکله فلسفي شعرونه شته دي، چې د اضدادو د فلسفې ډېرې ښې نمونې دي.

استاد ګل پاچا الفت پخپل (شعري کليات، ص ۱۰۴) کې د (آغاز او انجام) تر سرليک لاندې داسې وايي.

لـــه اســـمانه څـــاڅکي راغلـــه د بـــاران
پـرې را شـنه شـوه سـپين و سـره او زېـړ ګـلان
يــو څــو ورځــې پــس يــې بــاد ويــوړلې پــاڼې
خپـــل آغـــاز آنجـــام هـــيڅ نـــه شـــو ورعيـــان

(c) ketabton.com: The Digital Library

په زرګونو کلو ګورو چې ژوندون شته
حرکت شته لو بدل شته مخکې یون شته
له آغازه له انجامه خبر نه یو
دومره وایو چې دورونه د ګردون شته

(۳۷)

د انسان د پیدا ایښت ورځ او د مرګ ورځ الله تعالی ته معلومه ده او په تقدیر کې لیکل شوي وي.

هیڅ انسان نه شي کولای، چې د بل انسان د مرګ وخت په دقیقه موده او وخت کې وښایي. (۳۸)

استاد الفت هم داسې نظر لري او د پورته راغلي شعر مفهوم دی: له اسمانه بارانونه راورېږي، ددې بارانونو له امله ټول بوټي شنه کېږي او ډول ډول ګلان پیدا کېږي، د څو ورځو وروسته د همدې شنه شوو بوټو او رنګارنګو ګلانو پاڼې د خزان د شمالونو له راتګ سره له منځه ځي، دغه بوټي په دې پوه نه شول، چې څنګه پیدا او فنا شول.

انسانانو هم په زرهاوو کلونو ژوند وکړ، حرکت، کار او هلې ځلې یې وکړي، همدا انسان له خپل پیدا ایښته او مرګه خبر نه دی.

دلته هم د ژوندون او د مرګ په فلسفې په هنري، شعري او فکري انداز بحث شته دی، استاد الفت د ژوند او د مرګ په باب داسې نظر لري، چې د انسان د ژوند نښه او د مرګ نښه نامعلومه ده، نو په داسې بې اعتباره ژوند بیا اعتماد په کار نه دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

استاد ګل پاچا الفت په نثري کلیاتو ، ۱۸۵ مخ کې د (غم او خوشحالي) تر عنوان لاندې داسې وايي: (ډېر خلک دي، چې یوه ورځ یې ګرانه ښځه مري او دی غمجن کېږي، مګر بله ورځ نوی واده کوي او د خوشحالۍ هغه زوړ غم ببخي هېروي، نو دغه د خوشحالۍ ډولۍ او هغه د غم جنازه یو له بله ډېر ربط لري، که هغه غم دغه کاله ته رانه شي، دغه ښادي هم نه شي راتلی.

د استاد په شعري کلیاتو کې فیوډالي نظام ته اشاره کوي او وايي:

غنا په فقر حکومت کاندي
بدایان لوړوي په نورو باندې
راسره شته دي ډېر عزتونه
په ماسمبړي واړه کارونه
په خزانو مې فخر شاهان کړي
جګړې جنګونه په ما انسان کړي
(۳۹)

استاد الفت د غریبو، ببچاره وو او مسکینانو طرفدار او له مالدارنو سره وران و، ده پخپلو شعرونو کې خانان، پیران او د وخت مشران غندلي دی او د فیوډالي نظام پر ضد یې ډېر شعرونه ویلي دي.

په پورته راغلي شعر کې هم د مالدار او غریب یا د مال او پیسو خاوند او مفلس یادونه شوې ده، چې که فلسفي بحث پرې وکړو، نو د اضدادو فلسفې بحث ترې لاس ته راځي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

عــدم تشــدد فلســفه:د اســتاد الفـت پــه شـعرونو کـې د عـدم تشـدد مفکوره هم شته.

د عدم تشدد د مفکورې او اساس سرلاری او بنسټ ایښودونکی خان عبدالغفار خان (باچا خان) و.

باچا خان داسې یوه ټولنه او ولس غوښته، چې هلته ظلم، ستم، تشدد ، نفرت، بدبیني، کینه، ګوندي، تربګني، تعرض، تجاوز، ناداري او ناداني نه وي او ټوله ټوله محبت، ورورې، برابري، پېرزوینه، رواداري او همکاري وي. (۴۰)

د باچا خان د عدم تشدد مفکوره د استاد ګل پاچا الفت په شعرونو کې ډېر پیدا کېږي او الفت صاحب هم د (تشدد) طرفدار نه و.

عدم تشدد له دوو کلمو جوړ دی، چې (عدم) نشتوالی، نابودي، نشت، د وجود او هستۍ مقابل، د نه موجودیت حالت، د ځینو کلمو په سر کې راځي او د هغو مفهوم نفی کوي او (تشدد) سختي، زیاتي، جبر، سخت چلند او په سیاست کې وسله وال پاڅون ته وایي.

عدم تشدد کې زور او زیاتی نه وي، هر کار د مینې، محبت او انسانیت په فضا کې باید سرته ورسېږي، د الفت صاحب په شعري کلیاتو کې ډېر مثالونه ددې مفکورې شته دي، چې د بېلګې په ډول یې یوه نمونه داده:

د ســـوټي او د سیاســـت خـــو د قدیمـــه آشـــنایي ده
د ســوټي پــه زور یــې کـړې پــه هـر وخـت کـې آغـایي ده

(c) ketabton.com: The Digital Library

په لېمو رانښاسي ناتراش سوټي په زوره
وايي سترګو کې ځای ورکړئ دا د سترګو سيلايي ده
چې ډب نه وي ادب نه وي د سوټي د خولې منطق دی
ډبولو رانښودلی ډبېدلې دانايي ده
ظالمانو يو وهلي، ټکولي او رټلي
زړه کې وېره، سر کې وېره زموږ برخه ګدايي ده
چې وهي مو راته وايي ګورئ اوس به مو سړي کړي
په وهلو سړي کېږو د زورلښته مو دايي ده
د موسى امسا چينې کړې له وچ کاڼي نه روانې
د دهقان لاس کې يې کړې قلبه سمه په غوايي ده
ګدا ځان پرې دی ساتلی د خوړي سپي له خولې نه
يو ړانده لره يې کړي ډېره ښه رهنمايي ده
کله شي خلی د سترګو بينا سترګې ړندوي
د رنجو سلايي سترګو ته ورکړې زيبايي ده
چې سوټی سلايي بولي او له چا نه نه شرمېږي
ښه په زور کې را روانه ياره ستا بې حيايي ده

(۴۱)

د استاد له پورته شعر څخه څرګندېږي، چې د (تشدد) خلاف او د (عدم تشدد) طرفدار دی. دی په حکومت دارۍ کې هم زور او زياتی نه غواړي او د سولې، مينې او ورورۍ غوښتونکی دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د خوشحال قصيدو ته انتقادي کتنه

قصيده د شرقي شاعرۍ يو له مهمو ژانرونو څخه ده، چې له عربي ژبې نه فارسي او له فارسي نه پښتو خپله کړې ده.

د پښتو ژبې پلار خوشحال خان خټک د عروضي ډولونو ټول ځيلونه په خپلو اشعارو کې وکارول، چې د قصيدو د تعداد په اړه يې لوی استاد پوهاند عبدالحی حبيبي صاحب وايي: د خوشحال خان ټولې قصيدې **۵۲** دي، حبيبي صاحب د خان بابا ځينې قصيدو ته غزل وزمه قصيدې ويلي دي، که چېرې دا روښانه شي، چې د بابا غزل وزمه قصيدې غزلې او که قصيدې دي، د خوشخال د قصايدو په تعداد کې به حتما توپير راځي.

خوشحال پيژندنې، ۱۷۷ مخ کې هم راغلي دي: د ديوان بله غټه برخه د قصيدو ده، د خان ټولې **۵۲** قصيدې په کلياتو کې موجودې دي.

(۴۲)

(c) ketabton.com: The Digital Library

د خوشحال کليات په سريزه کې وايي: د خوشحال ټولې قصيدې **۵۲** دي، ځينو نورو ليکوالانو هم د خان بابا قصيدې **۵۲** ښودلې دي.(۴۳)

يوه مشهوره خبره ده، چې په يو وخت کې (ارسطو) د خپل استاد (افلاطون) پر نظريه باندې انتقاد وکړ. چا ورته وويل چې ايا ته د خپل ښوونکي احترام نه کوې، چې پر هغه باندې دې انتقاد وکړ؟ ارسطو يې په ځواب کې وويل: افلاطون راباندې ګران دی، مګر حقيقت له ده څخه زيات راباندې ګران دی.

په منځنيو پيړيو کې ارسطو دومره شهرت ګټلی و، چې اکثرې مناقشې به دده د نظرياتو په وسيله حل کيدې. د رنسانس تر دورې پورې د ارسطو نظريې د کاڼي د کرښې په شان ګڼل کيدې. نامتو انګليسي فيلسوف برتراندرسل ليکي: د ارسطو په عقيده د ښځو غاښونه د سړو تر غاښونو کم دي که څه هم ده دوه واره واده کړي وه، مګر ده هيڅکله زيار ونه ايسته چې دغه دعوا د خپلو ښځو د غاښونو په ګڼلو سره ثابته کړي.

فرانس بيکن وايي چې يو وخت علما راغونډ شوي وو د اس د غاښونو پر شمېر باندې بحث کاوه. دوی ټول پخواني کتابونه لټ په لټ راواړول چې د اس د غاښونو شمېر ځانته معلوم کړي. ډېرې ورځې غونډې وشوې، علماوو ګومان کاوه چې په کتابونو کې هر شی پيدا کېږي، حتما به په کتابونو کې راغلي وي

بحثونه روان وو او کتابونه تر مطالعې لاندې نيول شوي وو، چې په دې وخت کې يو شاګرد بې حوصلې شو او ويې ويل راځئ د اس خوله پورته

(c) ketabton.com: The Digital Library

کړو او غانبونه یې وشمېرو . علماوو ته ډېر قهر ورغی او ګومان یې کاوه چې د دغه شاګرد اعصاب خراب شوي دي، خو د شاګرد نظر د تایید وړ دی .(۴۴)

له پورتنیو توضیحاتو څخه معلومېږي، چې هر سړی د نظر ورکولو حق لري او حبیبي صاحب هم په پښتو ادب تاریخ کې له نورو خلکو غوښتې ده ، چې د تحقیق په برخې کې هلې ځلې وکړي.

حبیبي صاحب او ځینو نورو خوشحال پېژندونکیو د خان بابا ځینې قصیدو ته غزل وزمه قصیدې ویلې دي.

دې قصیدو ته غزلې او که قصیدې وو ایو ، ښاغلیو پوهانو هم دغه خبره نه ده ښکاره کړې، د دوی په فکر که چېرې د قصیدې منځپانګه، محتوا او ځمکه غنایي وي دې ته یې غزل وزمه قصیدې ویلې دي دا چې ځینو پوهانو د خان بابا قصیدې **۵۲** ښودلي دي، دوی خوله په خوله دغه تعداد دیو نه بل کتاب کې ښودلی دی، خو زما په نظر د خان بابا قصیدې **۵۲** نه زیاتې دي دا چې د قصیدې په پېژندنې کې باید کوم توکي په نظر کې ونیول شي دا ټول ما دقیق وکتل او دې نتیجې ته ورسېدم ، چې د بابا قصیدې له **۵۲** زیاتې دي.

هغو پوهانو چې د بابا ځینو قصیدو ته غزل وزمه قصیدې ویلې دي، هغه باید په قصیدو کې وشمېرل شي، ځکه چې بابا د قصیدو برید مات کړ، کومې قصیدې چې د جاهلیت په زمانې کې په ارادي ډول د خرڅون او کره کتنې لپاره لیکل کېدې او یا د فارسي دري ژبې تمهیدیه قصیدې چې په دربارونو کې د مال، دولت، جاه او جلال او د چاپلوسۍ

(c) ketabton.com: The Digital Library

لپاره ویل کېدې او زیاتره قصیدې به د ستاینې او مدحې لپاره وې خو بابا خطابیه قصیدې خپل اوج ته ورسولې او په غیر ارادي او ناشعوري ډول یې د قصیدې په څېل کې اخلاقي، اجتماعي، سیاسي، غنایي، رزمي او نور مسایل راوړه، ما د بابا ټولې قصیدې ولوستې او هر ډول منځپانګې د دې په قصایدو کې شته، نو د پورته دلایلو په نظر کې نیولو سره د بابا د غزل وزمه قصیدو جوړښت، د بیتونو شمېر، قافیې او په ځینو قصیدو کې ردیفونه په دې دلالت کوي چې دا قصیدې دي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د شعر او نظم توپیر او تړاو

د شعر په هکله د پوهانو او عالمانو له خوا بېلابېل تعریفونه شوي دي، د شعر کلمه اصلاً عربي ده، چې د شعور د کلمې څخه مشتق شوې ده، چې معنا یې پوهه او فهم دی.

افلاطون د شعر په هکله ویلي دي (زه ډېر ژر وپوهېدم، چې د شاعرانو د کلام تومنه پوهه نه ده، بلکې د دوی ویناوې او شعرونه د طبیعت د ځینو عواطفو، ذوق څخه رامنځته کېږي او وايي: شاعر په خپل اختیار شعر نه وايي او د هغه شعوري هڅه په هغه کې دخل نه لري، بلکې د شعر ښاپېرۍ دي، چې شاعر هرې خواته بیايي او څه چې خوښه یې وي هغه وايي.)

ارسطو شاعري الهام نه بولي، بلکې د انساني کوښښ پایله یې بولي، د افلاطون په وخت کې موزون کلام شعر بلل کېده، خو ارسطو وزن او قافیه د شاعر لپاره اړینه نه بولي او شاعري باید اسانه او ساده وي، چې هرڅوک پرې پوه شي. (۴۵)

نامانوس کلمات باید استعمال نه شي، تر ټولو مهمه داده، چې په شعر کې د تشبیه او استعارې څخه مرسته وغوښتل شي او همدارنګه ارسطو مبالغه، اغراق، غلو او افراطي ویناوې په شعر کې روا بولي، خو په دې شرط چې د هغې کارول په هنر سره وشي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

شعر هغه موزون کلام دی چې د مخیلاتو څخه مرکب وي او مخیلات هغه خیالي قضایا دي، چې نفس د انبساط او انقباط باعث ګرځي، شعور د طبیعت د جمال تصویر دی او هر هغه شی چې پر زړه تاثیر کوي او په انسان کې تعجب، جوش، جذبه پیدا او تحریک کړي، هغه شعر دی، د پټو حقایقو ظاهري نقش او ښکاره صورت دی.

شعر هغه موزون کلام دی، چې د انسان پر احساساتو او عواطفو کې تحریک پیدا کړي او یا هم شعر هغه ساده وینا ده، چې احساسات او باطني هېجانات ورسره ګډ وي. (۴۲)

د پښتو ژبې لومړنی شاعر امیر کروړ وه، پښتو شعر له همغه پیل نه د ژوند شعر وه او د پښتنو د ژوند بېلابېل اړخونه یې په کې منعکسېدل.

نظم کې د وزن او قافیې په پام کې نیول یو له بنسټیزو شرطو څخه ګڼل کېږي، همدغه شرط دی، چې لارې تنګوي او د مطلب اسانه څرګندولو ته خنډونه جوړوي، خو دا هم کېدلای شي د نظم او شعر ترمنځ هم لکه د نثر او نظم ترمنځ مناسبت ته ورته یو ډول اړیکې په ګوته شي.

لکه پورته مو، چې د شعر په اړوند بېلابېل تعریفونه ولوستل، شعر زموږ د احساساتو، عواطفو، غریزو او ارزښتناکو اړیکو څرګندونه ده او دا خو ټول هغه ټکي دي چې یوازې د تخیل د خزانې په صندوق کې پیدا کېږي او په شعر کې د شعریت پېغلې ته رنګین امیلونه ورپغاړې کوي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په شعر کې باید ډېره قوي او درنه معنا، هنر او ښکلا پرته وي، داسې محتوا چې له لوستلو سره یې لوستونکي په فکرونو کې ډوب شي او له ځانه سره داسې وانګیري چې ګواکې د ده د ژوند له یوې برخې سره اړخ لګوي.

پوهان وايي یو کلام که هر څومره عالي مفکوره او انکار نه منونکی حقیقت بیان کړي، ډېر ښه وزن او قافیه هم ولري خو که شعریت په کې نه وي، یانې په شعري منطق نه وي ویل شوي او د تخیل عامل یې کمزوری وي نو هغه شعر نه، بلکې نظم دی.

نظم د بډای تخیل په برکت د شعر ترکچې وده کوي او یوازې له دې برکت اخیستلو نه وروسته دغسې نظم ته شعر ویلای شو، اما نه هر نظم ته، شعر کېدای شي منظوم یا ازاد وي، مګر د نظم ښکلا یوازې په منظوم والې کې ده، ځینې څېړونکي خو لا د لوړ تخیل لرونکي نثر هم د شعر په نامه یادوي، د بېلګې په توګه که یو چاته څوک ووايي چې (سړیه ګوره ته خپل د زړه ټولې خبرې ماته بې تشویشه وکړه او زه به کوښښ وکړم چې بل چاته یې ونه وایم) دا یو ساده نثر دی مګر که همدغه شی په دې ډول بیان کړو چې (که ته ماته د خپل زړه ورپرانېزې او د هغه غوټې راته وسپړې نو په دې پوه شه چې زما سینه د رازونو یوه داسې ضد وقچه ده چې اووه قلفه او اووه مهرونه وربانديې لګېدلی دی) دا ځل کولای شو چې نوموړی بیان منثور شعر وبولو.

د الفت صاحب نثري کلیاتو کې ډېر داسې مثالونه شته، چې منثور شعر ورته ویلی شو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

(روهـي ، د شـعر پېژنـدنې، ۲۵) وايـي: د يونـان فيلسـوف ارسـطو نـه رانيـولې تـر نـن ورځـې پـورې عـام تصـور دادى چې هر نظم شعر نـه بلـل کېږي، ځکه د شعر اصلي جوهر خيال دى، نو که په نظم کې ذهنـي انځـور او خيال نه وي، دشعر حکم ورباندې نه شـي کېداى. د منطق پوهانو پـه نظر، شعرمخيل کلام دى، وزن او قافيه يې لـوازم دى، د دغـې مفکـورې پـر بنسـټ ځينـو شـاعرانو لـه وزن او قـافيې څخـه سـترګې پټـې کـړې او داسې شـعرونه يې وويـل: چې ميتـرک (تقريبـاً بيـا عروضـي) وزنونـه او قافيې يې نه درلودل.

ټول (شاعران)شاعران نه دي، ځينې له وزن او قافيې څخه يو اسکليټ تياروي، ځينې بدن انځوروي، ځينې انځور پـه حرکت راولـي او ځينـې همدغـه حرکـت تـه معنـا او مفهـوم وراغونـدي او د همېشـه تـوب ټاپـه ورباندې لګوي.

په دې ترڅ کې د دغو شاعرانو ډلې ته يو مست لېونی شاعر ورګډ ېږي.

هغوی ټول په جذبه راولي، طغيان ته يې لمسوي، د ده خبرې عـادي نـه دي، خورې دي، خو بې مفهومه غوندې ښکاري.

هر ناظم ته شاعر نه يو ويلاى، خو هر شاعر ته د ضرورت پـه وخـت کې ناظم ويلاى شو.

(هاشمي صاحب) وايي: (د نظم اصطلاح معمولاً د شعر مترادفه، يا لـه هغـې سـره پـه يـوه مانـا اسـتعمالېږي، حـال دا چې تـرمنځ يـې جـوت او ښکاره توپير شته او هغه دا چې: شعر موذونـه او تخيـل لرونکـي وينـا ده

(c) ketabton.com: The Digital Library

او نظم موزونه قافیه لرونکې وینا ته وایي په دې حساب موږ په خپل پښتو او درې ادب کې ډېرې داسې منظومې لرو چې شعر نه دی او یوازې نظم یې ګڼلی شو، لکه ځینې دیني، طبیعي او تاریخي منظوم اثار چې ناظمانو نظم کړي، خود شعریت یا تخیل څرک په کې نه لیدل کېږي، یوازې وزن او قافیه لري نو په دې اساس ویلای شو چې هره قافیه لرونکې وینا شعر نه شو بللی او لکه چې د مخه مو یادونه وکړه د شعر لپاره شعریت یا تخیل بنسټیز توکی دی. (۴۷)

(c) ketabton.com: The Digital Library

د سیدجمال الدین افغان ستاینه

میندې راوړي ډېر زامن ډېر اولادونه

یو یا دوه یې افلاطون او سکندر شي

د خلقت له کارخانې نه کله کله

په جهان پیدا یو بل شانې بشر شي

د منځپانګیز او محتوا ییز جوړښت له مخې د استاد الفت شعري کلیات ډېرې په زړه پورې ستاینې لري، چې د سید جمال الدین افغان په ستاینې کې یې دوې تهیدیه ډوله شعرونه ویلي دي.

د استاد الفت د ستاینو مهمه ځانګړنه دا ده، چې د ممدوح یادونه د تملق په ډول نه کوي او د هغه چا ستاینه کوي، چې په حقیقت کې د ستاینې وړ وي.

که چېرې د یو کس مدح او ستاینه د هغه د علم، پوهې، شاعرۍ، لیکوالي، ښو اخلاقو او خدمتونو په نظر کې نیولو سره وشي او هغه په ښه نوم یاد شي، دې ته ستاینه وایي.

پښتو ادب کې د ستاینې او مدحې تحریري او لیکل شوې لاس ته راغلې بېلګه په لرغونې دوره کې د ښکارندوی غوري ستاینه او مدحه ده.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دغه ستاینه د قصیدې په فورم کې ویل شوې ده او په پښتو ادبیاتو کې لومړنۍ ستاینه او دویمه تحریري او لیکل شوې قصیده ده.

ښکارندوی غوري د سلطان غیاث الدین غوري او سلطان شهاب الدین غوري په ستاینه کې خپله قصیده لیکلې ده.

د یوې خبرې یادونه ضروري ده، چې د نړۍ په ادبیاتو او پښتو ادبیاتو کې له تحریري ادبیاتو نه د شفاهي او ولسي ادبیاتو تاریخچه او شالید پخوانی دی، د محتوا او منځپانګې له مخې که موږ هر ډول تحریري او لیکل شوي شعرونه لرو، له دې څخه د مخه د ولسي شعرونو ډېرې داسې بېلګې لرو، چې د امکان تر حده به یې تاریخ پخوانی وي. (۴۸)

پښتو ادب کې ډېرې ستاینې او مدحې د ټپو او لنډیو په شفاهي او ولسي ژانر کې شته، چې ډېر امکان لري، تر ښکارندوی غوري پخوا ویل شوي وي، خو د تحقیق او څېړنې د مېتودولوژي د اساساتو پر بنا باید د څېړنې بحث له لاس ته راغلو هغو موادو ځینې پیل شي، چې لیکوال، د لیکلو وخت او لاس ته راغلې منظومه او منثوره بېلګه ثرګنده وي.

د استاد الفت ستاینې دومره په زړه پورې دي، چې د هر ممدوح د ژوند ټول انځور په یوې لنډې ستاینې کې ځای کړې او د سړي زړه نه کېږي، چې د هره ستاینې څو انتخابي بیتونه راوړي، ځکه د ټولې ستاینې په راوړلو هغه ممدوح ډېر ښه پېژندل کېږي.

استاد د نابغه سید جمال الدین افغان ډېره په زړه پورې ستاینه کړې ده،

(c) ketabton.com: The Digital Library

چې په کلیاتو کې يې ساری نه لیدل کېږي او زما په پوهه په لرغونې او دويمې دورې کې د کس (شخص) په ستاینه کې یوله بې جوړې ستاینې ځینې دی، چې څو بیتونه يې دا دي:

بې حسابه څاڅکي توی په بحر و بر شي
له لکونو کروړونو یو ګوهر شي
رنګ په رنګ ګلان پیدا شي غرو رغو کې
په کې یو نیم د لیلی پېکې ته ورشي
مرغلرې د بېرې وځي له دریابه
ځینې ځینې ښکلو پېغلو ته زیور شي

د ستاینې په څو وروستیو بیتونو کې داسې وايي:

د خلقت له کارخانې نه کله کله
په جهان پیدا یو بل شانې بشر شي
چې رڼا يې په ملکونو کې خپرېږي
ټول عالم لره څرګنده لکه لمر شي
د کونړ د لوړو غرونو په لمن کې
نابغه فرزند پیدا د سید صفدر شي
پښتنه مور هسې زوی واخلي په غېږ کې
چې د دهر او جهان نامي پسر شي
د بر پوهان ورته سر ټیټ په شاګردۍ کړي
د بر شاهان يې په تعظیم مخې ته ورشي
همېشه يې قدر کېږي په عالم کې

(c) ketabton.com: The Digital Library

ځــوک چــې لــوی پــه علــم و فضــل او هنــر شــي
هســـې نـــوم هســـې نشـــان یـــې شـــي پـــه برخـــه
چـــې لـــوی فخـــر د ملـــت او خپـــل ټبـــر شـــي

استاد ګل پاچا الفت چې د چا ستاینه کړې ده، د هغې پـه اړه یـې پـوره معلومـات او مطالعـه درلـوده، دده پورتـه راغلـې ستاینه پـه دې دلالت کوي، چې دې سید جمال الدین افغان ډېر ښه پېژنده.

استاد ګل پاچا الفت د سید جمال الدین افغان پـه باب یوه بلـه ستاینه هم لـري، چې پـه کلیاتو کـې د (پښـتون سیده) پـه نامـه داسې راغلې ده:

پښـــتون ســـیده، د شـــرق نامـــداره
د دیـــن او علـــم، د کـــور ســـرداره
تللـــی وې چېـــرې، د څـــه لپـــاره
د چـــا لـــه غمـــه وې نـــاقراره
تـــوره تیـــاره وه، مـــړه اولســـونه
راپـــاڅول تـــا، ویـــده قومونـــه
دنیـــا رڼـــا شـــوه، ســـتا لـــه تنـــویره
جهـــان خبـــر دی، ســـتا لـــه تـــاثیره
حـــق ســـر اوچـــت کـــړ، ســـتا لـــه تقـــدیره
ســـتا لـــه تحریـــره، ســـتا لـــه ضـــمیره
وښـــورول تـــا، غافـــل فکرونـــه
څـــومره خـــواږه و، ســـتا بیانونـــه

(c) ketabton.com: The Digital Library

استاد الفت په علم او ادب مین و او ډېرې ستاینې یې د هغو عالمانو، شاعرانو، لیکوالانو او پېژندل شوو او تلپاتې څېرو او اشخاصو په اړه دي، چې خپل ولس او نړۍ ته یې خدمتونه کړي دي.

د استاد الفت د ستاینو کامیابي په دې کې ده، چې د هر کس د ژوند په نظر کې نیولو سره دده یادونه یې کړې ده او لوستونکی او اورېدونکی دا فکر کوي، چې استاد دده هر شخص په باب پوره معلومات درلود. رښتیا هم استاد الفت د ډېرې ښې مطالعې څښتن دی.

د استاد الفت ستاینې په پښتو ادب تاریخ کې بې جوړې او بې سارې ستاینې دي، دی د ځینو درباري شاعرانو په ډول ستاینې نه دې کړي، د دې ستاینې پرځای او پښتو ژبې کې د ستایلو وړ دي.(۴۹)

(c) ketabton.com: The Digital Library

د تحقیقي اثر د لارښود ځانګړنې

تحقیق او څیړنه یو ستونزمن کار دی، چې څیړونکی او د څیړونکي لارښود باید د کار(تحقیق) حق په ښه ډول ادا کړي.

په یوې ښې څیړنې کې باید اصلي محقق او لارښود ځینې لارښونې په نظر کې ونیسي او ټولنې ته د یوې نوې فرضې د اثبات لپاره کار وکړي. د دوی هلې ځلې باید مثبتې لاسته راوړنې ولري او لارښود استاد باید د یو لړ خصوصیاتو او ځانګړنو خاوند وي، چې څیړنه په موفقانه ډول سر ته ورسیږي.

په یو ښه تحقیق کې د څیړونکي او لارښود په موضوع حاکمیت د دې لامل کیږي، چې یوه ښه او نوې لیکنه خپلې ټولنې ته وړاندې کړي، لارښود استاد باید په خاص ډول لاندې ځانګړنې ولري:

۱: لارښود چې د تحقیق په ترمینالوژي کې ورته guide وایي، باید د ښو اخلاقو څښتن وي، دی باید له څیړونکې سره ښه وضعه وکړي، که چیرې لیکوال ورنه د یوې مسلې پوښتنه کوي، دا باید ورته په ورین تندي او په ډېرو ښو الفاظو ځواب ورکړي، په داسې وخت کې محقق بیا په ډېر جریت سره خپلې ستونزې له لارښود سره شریکولی شي او په داسې مواردو کې لیکوال کولای شي، چې یوه ښه څیړنه وړاندې کړي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۲: لارښود استاد باید په موضوع حاکمیت ولري. د قاهرې د جامع الازهر استاد دوکتور احمد شبلي د ویناوو مطابق د بریتانیا په پوهنتونو کې د رهنما لپاره شرط دا دی چې په موضوع کې وارد وي او تخصص ولري. د استاد علمي درجو او القابو ته نه کتل کیږي، مګر په مصر او نورو ډېرو هیوادونو کې د رهنمایي لپاره د لوړو رتبو درلودل شرط دی. دا روش یوه ستونزه لري، هغه دا چې کیدای شي د القابو خاوند استاد په موضوع باندې حاکمیت ونه لري او وارد نه وي، مګر یو بې القابو خاوند په موضوع باندې حاکمیت ولري او وارد شخص وي.

په افغانستان کې هم پورته روش د لوړو زده کړو وزارت لخوا په پوهنتونو، اکاډمیو او نورو اکاډمیکو ځایونو کې د یوې لایحې مطابق تطبیقیږي، چې دا کار د تحقیق په برخه کې ځینې ستونزې پیدا کوي او محقق نه شي کولای چې په ښه ډول خپل تیسس، ډیزرټیشن او نورې .... څیړنې سرته ورسوي.

۳: لارښود استاد باید محقق ته د مخامخ لیدلو وخت ورکړي، چې د اړونده ستونزو حل لاره پیدا کړي، د ننني ساینسي پرمختګونو وسایل کارونه اسان کړي دي، کولای شو، چې خپلې ستونزې د موبایل، انټرنیټ او نورو ... وسایلو په واسطه حل کړو، خو زما په پوهه د لارښود استاد سره د مشوره کولو لپاره د ټولو ښه وسیله دا ده، چې ورسره یو ځای کینو او د خپلې تحقیقي پروژې په اړه مهمې خبرې سره شریکې کړو، دلته هم د لارښود په اخلاقو باید یو لنډ بحث وکړو، هغه دا چې ځینې محققین کولای شي، چې د لارښود سره وګوري، خو هغوی

(c) ketabton.com: The Digital Library

خپلې ستونزې د موبایل او یا د تیلیفون له لارې حلوي، که د دلیل پوښتنه ورنه وشي، هغوی وایي: استاد ډېر غوصه کوي، د مخامخ لیدلو نه زما مشلات د موبایل په واسطه حل کیږي. که چیرې لارښود لیرې وي او د لیدلو کتلو ستونزې موجودې وي، نو بیا چې په هر ډول وي باید خپل مشلات حل کړو.

۴: لارښود استاد باید د څېړنې میتودولوژي سره کاملا اشنایي ولري او په خپله یو ښه څېړونکی وي، یو ښه څېړونکي په واردې موضوع کې یو ښه لارښود ثابتیدای شي.

۵: که چیرې لارښو په یوې موضوع باندې پوره حاکمیت ولري، خو د څېړنې له میتودولوژي نا خبره وي، بیا هم ښه لارښود نه شي کیدای، ځکه څېړنه د ځان لپاره خاص کالبونه او چوکاټونه لري او د دې کالبونو سره اشنایي دې لپاره ضروري ده.

۶: لارښود استاد باید سر تر پایه ټوله څېړنه که هغه مونوګراف، تیسس، ډیزرټیشنونه او نور وي ولولي او ټولې نیمګرتیاوې یې ښکاره او په ګوته کړي او محقق ته یې د سمون لارښونې وکړي، که موږ او تاسو ننني مونوګرافونه، تیسیسونه او یا د ځینو ډیزرټیشنونه وګورو د ګوتو په شمار نه پرته د نورو ټولو لیکنې pest او copy دي او ډېرې څېړنې مو غلطي او کمبودي خو لا پریږده، چې په درجنونو املایي غلطي پکې موجودې وي، که رهنما لیکنه لیدلې وي هیڅکله دا ډول غلطي په لیکنو کې نه پاتیږېږي. یعنې لارښود باید ټول اثر ولولي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۷:لارښود استاد یوا ځې د مشورې ورکولو حق لري. د مشورې ورکولو په وخت کې باید لارښود خپله بې طرفي وښايي او داسې ونه کړي، چې د محقق کار ته دا متې ونغاړي او اصلي کار ورنه پاتې شي.

۸: لارښود یا رهنما استاد باید د تحقیقي اثر د کار له تکمیله وروسته په اثر ګزارش لیکي، ځینې لارښونکي دلارښود استاد ګزارش پر ځای د لارښود استادنظر لیکي، کاندید اکاډمیسین پوهاند ډاکټر محمد رحیم الهام د رهنما استاد نظر پرځای د رهنما استادګزارش لیکلي او مستحق ځیرونکي سرمحقق زلمي هیوادمل هم لوړنظر تایدوي، چې زما په پوهه که لارښود د رهنما استاد ګزارش ولیکي ښه به وي.

دا ځکه چې د (نظر)د کلمې معنايي خوا مثبت او منفي دواړه خواووې افاده کوي او لارښود استاد باید په اثر منفي نظر ورنه کړي او په ګزارش کې بیا د اثرپه اړه د لارښود ښکاره، ځرګند او مثبت نظریات وي.(۵۰)

(c) ketabton.com: The Digital Library

په تحقیق کې د سرمحقق زلمي هیوادمل مقام

د معاصرې (نوې) څېړنې د ټولو اړینو ځانګړنو او خصوصیاتو په نظر کې نیولو سره مستحق څېړونکی سر محقق زلمی هیوادمل د پښتو ژبې په تحقیقاتو کې د سر سړی دی. که دې ته د پښتو ژبې د دریمې دورې د تحقیق پلار ووایو، مبالغه به نه وي.

زما په پوهه د القابو په ورکولو کې باید له احتیاطه کار واخیستل شي، خو زه په زغرده وایم، تر نن ورځې پورې دې د څېړنې په برخه کې د ټولو لیکوالانو او محقیقینو په سر کې ځای لري.

پخواني مشران لیکوالان او محققین مو د قدر وړ دي او په خپلو لږو امکاناتو یې د ځینو لومړنیو څېړنو بیسټ کېښود، خو سر محقق زلمی هیوادمل بیا د پر مختللي میتود په رڼا کې داسې نوې نوې څېړنې او تحقیقات وکړه چې د خپل وخت نوې او لومړني کارونه دي.

د ساینس او تکنالوژي ننني انکشافات د نویو او پرمختللو څېړنو او تحقیقاتو برکت دی، څېړنه د ساینسي او اجتماعي علومو د ټولو برخو لپاره مهمه ده.

ځینې خلک تحقیق نه تخلیقي کارونو ته زیات اهمیت ورکوي، خو دوی په اصل او حقیقت کې له څېړنیزو اثارو څخه د هغو اثارو تعبیر کوي،

(c) ketabton.com: The Digital Library

چې لیکوال د کتاب پرپوخ دځان لپاره (څېړونکی) لیکلی وی، خو دا کتاب به ژباره او یا راټولونه وي.

ډېر لیکوالان دي د لیکوال، مولف او څېړونکي تر منځ توپیر نه شي کولای.

یوه ورځ د ننګرهار د دارالمعلین د یو استاد په کتاب مې ولیده، چې ژباړه او څېړنه یې پرې لیکلې وه او د پوهنتون د استادانو لقب (پوهیالی) یې د ځان لپاره لیکلی و. په حقیقت کې دې کتاب ژباړلی و.

رښتیا چې له داسې اثارو نه تخلیقي اثار بهتره دي. حقیقت دا دی په یوه ژبه کې لیکوالان او شاعران ډېر وي، خو څېړونکي پکې د ګوتو په شمار وي، معنا دا چې هر څېړونکی د څېړنې د کمال تر څنګه لیکوال هم دی، خو هر لیکوال څېړونکی نه دی.

زما په نظر د څېړنې کار ډېر درونډ کار دی او څېړونکی باید د محترم استاد هیوادمل صاحب په شان ډېره لویه حوصله ولري.

د پوهنتونونو ډېر مشرانو استادان د څېړنې په نامه اثار لیکي، خو د څېړنې میتودولوژي د اصولو په نظر کې نیولو سره یوازې د څېړنې جولېز جوړښت مراعت کوي او د اثر په محتوا کې یې د څېړنې څرک نه ښکاري، چې مثالونه یې ډېر زیات دي.

د تحقیق په دنیا کې دوه ډوله محقیقین لرو، یو هغه محقیقن او څېړونکي دي، چې په تحقیق کې له دقته کار اخلي، په پښتونخوا کې لوی خوشحال پوه استاد دوست محمد کامل مومند او افغانستان کې

(c) ketabton.com: The Digital Library

مشر استاد پوهاند عبدالحی حبیبي، پوهاند صاحب عبدالشکور رشاد او په ژوندیو کې سرمحقق زلمی هیوادمل یادولای شو.

بل ډول هغه محققین دی، چې په تحقیق کې له سرعته کار اخلي، چې په پښتونخوا کې همیش خلیل صاحب یادولای شو.

سرمحقق زلمي هیوادمل د معاصرې نوې څېړنې په برخه کې د قدر وړ کارونه وکړه او د پوهاند ډاکټر محمد رحیم الهام خبره که د دې په څېړنېزو اثارو د ستاینې قصیدې ولیکل شي، هم د دې حق نه ادا کېږي.

د استاد د ادبي خدمتونو او هڅو که هر څومره ستاینه وکړم، کمه به وي او د دې پر ادبي هلو ځلو که د ډاکټرۍ phd تیسیس ولیکل شي، نود دې حق به مو ادا کړی وي.

په منځنیو پیړیو کې ارسطو دومره شهرت ګټلی و، چې اکثرې مناقشې به دده د نظریاتو په وسیله حل کیدې. د رنسانس تر دورې پورې د ارسطو نظریې د کاڼي د کرښې په شان ټګل کیدې. نامتو انګلیسي فیلسوف برتراندرسل لیکي: د ارسطو په عقیده د ښځو غاښونه د سړو تر غاښونو کم دي که څه هم ده دوه واره واده کړي وه، مګر ده هیڅکله زیار ونه ایسته چې دغه دعوا د خپلو ښځو د غاښونو په ګڼلو سره ثابته کړي.

هیوادمل صاحب په پټو سترګو هر څه نه منې او په تحقیق کې حقیقت ته د رسېدلو لپاره هر ډول ستونزې ګالي او ډېر دقت کوي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د استاد د څېړنې میتودولوژي د تیورۍ اهمیت تر عنوان لاندې د جامع الازهر استاد دوکتور احمد شلبي په حواله په دې مورد مفصلې خبرې کړې دي، چې زه يې لنډيز را اخلم: څېړونکی چې هر څه لولي، هغه باید په خلاصو سترګو ولولي، هغه نظريات او اراوې چې اسلافو وړاندې کړې، هغو ته کاملا تسليم نه شي، په هغه کې غور وکړي.

زلمي هیوادمل چې د څېړنې میتودولوژي کې د لیکوالانو لپاره کومې لارښوونې کړې دي، اول يې پرځان عملي کړې دي.

د دې د تحقیق د کار طرز او طریقه د منطقي په سطحه د ستایلو وړ دی او د فارسي، اردو، هندي او داسې نورو ژبو د ښه محقیقینو په قطار کې يې یادولای شو.

څېړنپوهان په دې نظر دي، چې یو ښه محقق باید شکاک وي، هرې نظریې، هرې خبرې او هر سند ته باید د شک په سترګو وګوري، له ښه شکاک څخه یو ښه محقق جوړیدای شي، هیوادمل صاحب کې لوړه ځانګړنه شته.

ځینې وخت دی په نورو لیکوالانو انتقاد کوي، خو دې انتقاد نه يې خپل ځان هم نه دی ژغورلی او کله کله پر ځان هم نیوکه کړې ده.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ناشعوري، شعوري او تحت الشعوري شاعري

شعوري او ناشعوري شاعري په حقيقت کې د شعر ليکلو او شعر په خپله ذهن ته راتللو دوه توکي دي.

ناشعوري شاعري هغه ده چې د شاعر ذهن ته فکر او خيال ورشي او هغه د شعر په صنف کې لکه: غزل، قصيده، نظم او نورو کې وليکي. د شاعر خوښه نه وي چې شعر وليکي، بلکې د شعر خوښه وي، چې شاعر يې وليکي.

شعوري شاعري هغه ده، چې کله يو شاعر او ليکوال هر وخت د شعر د ليکلو په فکر او خيال کې وي، فکر کوي، مضمون او موضوع لټوي او غواړي چې د شعر په يو چوکاټ کې شعر وليکي. دغه ډول شاعري پکه وي او ليکوال ته يې شاعر نه بلکې نظم ليکونکی ويلای شو. مثالونه يې زموږ او ستاسې په ټولنه کې ډېر زيات شته، دوی فکر کوي چې شاعران دي خو په اصل کې دوی شعر نه پېژني.

سيد رسول رسا د ناشعوري او شعوري شاعرۍ په اړه وايي: (کوم شعر چې د قوي شاعرانه تجربې، مشاهدې، جذبې او احساساتو ادبي اظهار وي او د شاعر له احساساتو او جذباتو د رالړزېدلي وريځو نه لکه د پشکال د باران خپله راڅڅېدلی وي، د شاعر شاعرانه تجربه دا مجبوره کړي، چې د الفاظو په شکل کې يې ښکاره کړي، د دې جذباتو او

(c) ketabton.com: The Digital Library

احساساتو تجربه شوې مثال د هغه ماشوم دی، چې نوی پیدا او ډېر سپېڅلی وي دا به خامخا چغې او کربږې وهي او خپل اظهار به کوي نو شاعر که په شعر کې د یو داسې تجربې اظهار کوي نو دې ته ناشعوري (راغلي) شاعري ویلای شو، دې خیال ته الهام وایي او شاعر یې په شعر ویلو او لیکلو مجبور کړی دی دا د شاعر مجازي اولاد دی او د شاعر نه زېږېدلی دی.

بل هغه خیال یا شعر دی، چې شاعر د ډېر غور او فکر کولو نه پس د نظم په لباس کې په لیکلو مجبور شوی وي، یانې خیال خپله د ښکاره کېدو لپاره بې قراره نه وي، شاعر په طبیعت زور اچوي او داسې اراده کوي چې طبیعت یې غواړي او که نه غواړي خامخا به شعرونه لیکي. نو داسې اشعار چې د احساساتو، عواطفو او خیالاتو تر تاثیر لاندې نه وي لیکل شوي، بلکې غواړي په ارادي ډول پورته توکي په خپل نظم کې راوړي، دې ته شعوري شاعري ویل کېږي.

ناشعوري ته شعر او شعوري ته نظم ویلی شو په ناشعوري شاعري کې کوښښ، غور او فکر کول په کار دي د الفاظو بدلول رابدلول هم ځینې وخت صورت نیسي.

په شعوري ډول که څوک کوښښ وکړي چې ښه شعر تېولنې ته وړاندې کړي، امکان لري، خو کوښښ او فکر کول په کې بیا هم ضروري دی.

که چېرې لعل په نظر کې ونیسو، لعل که په زحمت سره جوړ شي، نو ښایست یې یو په دوه شي، ځکه چې لعل خو په تیګو کې بند رابند وي،

(c) ketabton.com: The Digital Library

خو که صنعت ګر هر څومره په تیګې باندې کوښښ وکړي، د لعل ځای نه شي نیوی، زحمت یوازې لعل ته ښکلا ورکولای شي نه تیګې ته.

په ناشعوري شاعرۍ کې فکر کول او زحمت ویستل، ترڅو ښه شعر ولیکي، داسې مثال لري، لکه څوک چې د لعل په جوړولو کې زحمت وباسي او په شعوري شاعري کې فکر کول ترڅو ښه شعر جوړ کړي، داسې مثال لري لکه څوک چې د تیګو په جوړولو باندې زحمت وباسي او غواړي چې د لعل ښکلا په کې پیدا شي.

الطاف حسین حالي وایي: د اکثرو خلکو دا نظر دی کوم شعر چې د شاعر د ژبې یا قلم نه فوراً او په غیر ارادي ډول ووځي، ښه شعر وي، نسبتاً هغه شعر ته چې په ډېر دقت او فکر کولو لیکل شوی وي. اولنې ډول ته ناشعوري او دویم ته شعوري شاعري ویلی شو.

د روم مشهور شاعر (ورجیل) به سهار خپل شعرونه لیکل او بیا به یې پرې ټوله ورځ فکر کاوه او هغه به یې اصلاح کول او دا به یې ویل چې: (یږه خپل بدرنګ بچی د غه ډول په څټلو پاکوي او ښایسته کوي یې)

(ملټن) داسې نظر لري او وایي: نظم هم په ډېر زحمت او کوښښ لیکل کېږي او په هر نیم بیتي کې باید ډېر دقت وشي، ډېر ولوستل شي او د الفاظو بدلول رابدلول په کې وشي، د فارسي ژبې یو شاعر د شعر د جوړولو حالت داسې بیانوي:

برای پاک لفظي شبی بروز ارد

که مرغ و ماهی باشند خفته او بیدار

(c) ketabton.com: The Digital Library

هغه نظم چې د عامو په زړونو يې تاثير کړی دی، که هغه لنډ وي يا اوږد خو په تکليف او زحمت ليکل شوی وي، دا سې نه ده چې بې تکلفه ليکل شوی وي.

(ابن رشيق) وايي: شاعر چې شعر وليکلو په هغه باندې بيا بيا فکر کول او لوستل ضروري دی او څومره چې امکان لري په شعر کې ښکلا پيدا کول ضروري دی. بيا هم که په شعر کې ښکلا پيدا نه شوه، د هغې د الفاظو په بدلولو رابدلولو کې هېڅ فکر کول په کار نه دي، اکثره شاعران د شعر په نيم بيتو کې الفاظ بدلوي، رابدلوي چې په دې باندې د شعر خامي نه لرې کېږي.

په ناشعوري شاعري کې شعري تجربې ته ډېره اړتيا وي دغه شاعرانه تجربه شاعر دې ته مجبوروي، چې د الفاظو په شکل کې يې ښکاره کړي. څکه چې د دغسې تجربې مثال د نوي ماشوم دی، دا به خامخا چغې وهي او خپل ځان به ښکاره کوي، دې ته د شاعر مجازي اولاد ويلی شو.

خوشحال ختک په دې هکله وايي:

زه د شـعر پـه کـار هـېڅ نـه يـم خوشحال
ولـې خـداې مـې کـړ پـه غـاړه دا مقـال
رنـګ زمـا د شـعر هـېڅ سـره سـاز نـه دی
لکـه سـپی راپسـې ګرځـي پـه دنبـال
کـه د شـعر ويـل هـر څـو د صـفت وي
بيـا بـه شـعر کـې پيـدا شـي انفعـال

(c) ketabton.com: The Digital Library

دا خبــــره بــــده نــــه ده چــــا ویلــــې
په تحقیــق چــې شــعر حــیض دی درجــال
پــه جهــان تــر شــاعریه بــد څــه نشــته
خدای اختــه مــه کــړه ســړی پــه دا جنجــال
تفکــــر د شــــاعر بــــه لړمــــون شــــین کــــا
د غلــیم دې پــه نصــیب شــي دا اشــغال
یــو یــې زړه لــه واړه خلکــو نــه جــدا شــي
بــل اختــه وي دخپــل فکــر پــه تکــال
بــل کــه هــر څــو درګــوهر بــه یــې پــه شــعر
عیــب جــویي او جاســوســي کــا د افعــال
هــر شــاعر یــې پــه ویلــو ګوتمنــدي کــا
کــه پــه شــعر کــې تــه مــن یــې دی مثقــال
بــل پــه هســې شــان دروغ پــه کــې ویــل شــي
چــې پــه خپلــه دروغــژن شــي دم در حــال
د یــار مــخ د لالــه ګــل ســره نســبت کــا
د لالــه د یــار لــه مخــه څــه مثــال
د معشــوقې تــورې ســترګې غمــزه ګــرې
پــه غــزل کــا لکــه ســترګې د غــزال
خلک خوښ په خوب ویده وي دی بې خوبه
د پالنــګ د پاســه خــوب وي پــرې محــال
پــټ پــه پټــه وبلــه اوړي تــر صــباحه
د ښــه لفــظ د ښــه مضــمون پــه اتصــال

(c) ketabton.com: The Digital Library

چــې د شــعر فکــر ورشــي پــه نمانځــه کــې
د اعـــوذ ذال بـــدل کانـــدي پـــه دال
چــې د شــعر فکــر ورشــي پــه خــواړه کــې
ســپيني وريــژې پــه مــزه شــي ورتــه ګــال
دا همـــه د خپلـــې پـــوهې نتيجـــه ده
چـــې شـــاعر لـــه فکـــره نـــه وي فارغبـــال
فلاکـــت د شـــاعريه ســـره مـــل دی
کـــه شـــاعر ســـړی لـــري جـــاه و جـــلال
ســـمرقند و بخـــارا ځـــه هغـــه زه يـــم
چـــې جهـــان بخښـــم د کښـــلي مـــخ پـــه خـــال
مـــا دا ځـــو توکـــه چـــې وليـــدل د شـــعر
هـــــی توبـــه د شـــاعريه لـــه افعـــال
چـــې د شـــعر فکـــر ورشـــي پـــه مجلـــس کـــې
نـــور عـــالم خنـــدا هـــوس کـــا دی مـــلال
کشـکې زه بې ژبې ګونګ وای شاعر نه وای
تـــــر دا هســـــې ګويا يبـــــه ښـــــه وم لال
کــه رښــتيا وايــم چــې غــور مــې پــرې وکــړ
شـــعر کـــار دی د ملـــوک يـــا د هـــزال
در ګـــوهر يـــا د لـــولۍ يـــا د بـــي بـــي دی
شـــه قمـــاش يـــا د بادشـــاه يـــا د رزال
د دوزخ لمبـــې بـــه کـــار پـــه عاشـــق نـــه کـــا
چـــې يـــې تـــاو د درونـــي دی پـــه دا دال

(c) ketabton.com: The Digital Library

دانــايي علــم و حكمــت پــه كــې زيــا تېږي
څــوک چــې ښــه وكــا د شــعر اســتعمال
د خبـــرو تنســـتې چـــې واو بـــدې شـــي
څـوک اطلـس او بـي پـه شـعر ځنـې شـال
كرامــت دی يــا اعجــاز دی يــا جــادو دی
چــې پــه شــعر راپيــدا شــي لــه قــوال
شــعر كــار دهــر فاسـق د فــاجر نــه دی
نـــه د هـــر يـــو وړ ســـترګي د كنګـــال
شــعر كــار يــا د ســالک يــا د مالــک دی
د عاشـــق دی د دردمـــن دی د ابـــدال
د هغــه شــاعر دانــې وشــه پــه ژبــه
چــې د شــعر در دانــې پلــوري پــه مــال
چـــې د شـــعر شـــاعريه مـــذكور وشـــو
څــه خــو غــوړ باســه زمــا پــه حســب حــال
قصــيدې لــرم غــرا لــه هــره بابــه
پــه حكمــت پــه نصــيحت كــې مالامــال
پـــه تعريـــف د دلبرانـــو غزلونـــه
پـه صـفت د سترګو وروځـو زلـف و خـال
ربــاعي ده كــه قطعــه كــه مثنــوي ده
همګــــــي واړه ګــــــوهر دي درولال
پـه پارسـي ژبـه كـې نـور تـر مـا بهتـر دي
پـــه پښـــتو ژبـــه مـــې مـــه غـــواړه مثـــال

(c) ketabton.com: The Digital Library

طبیعت مې عطایي نه د تحصیل دی
که خبر یم د املا په استعمال
یو ساعت به مې په درس شل مې په ښکار و
کله ښکار پرېښوم په کسب د کمال
د جهان تحصیل به کل واړه زما و
که اخته نه وای د ښکار په اشتغال
غاښ وتلی ږیره سپینه لا تر اوسه
باز په لاس ګرزم په غرونو په جبال
بندوبست د پښتو شعر ما پیدا کړ
ګنه شعر د پښتو وغیر سیال
نه یې وزن نه تقطیع نه یې عروض و
دوه مصرع یې د خفیف بحر دوه طال
د غزل نه یې مطلع نه یې مقطع وه
نه صفت نه یې تشبیه نه یې مثال
مګر زه یې چې ګویا په شاعری کړم
پښتانه یې پوهول ایزد تعال
په دا بندوبست به نور تر ما بهتر شي
پس له ما چه کا د شعر قیل و قال
نن زما خو یو څو دي برخوردار ښه
چې په دا هنر کې نه لري همال
ګلستان زما د نظم شګفته شو
پرې وهي شیدا بلبله پروبال

(c) ketabton.com: The Digital Library

ګلدستې يې لور په لور په ملک خورې شوې
تــر کابلــه تــر کشــمېره تــر بنګــال
هــر مضــمون تــه چــې د زړه توجــه وکــړم
طبيعــت يــې راکــوي پــه اســتعجال
درست ديوان مې لکه باغ د علم ګنج دی
پــه کــې هــر رنګــه ګلونــه هــر نهــال
د ديوان مې که بيت بيت سره حساب کړې
تـر څلو پښت زره به تېر شي پـه سـړ کـال
پـه غـزل پـه ربـاعي مـې زړه مئـېن دی
چــې مــداح يــم د دلبــرو د جمــال
پــه محشــر بــه مينــه وړمــه د ســنګدلو
کــه پــه دا درنېــږي تلــه د اعمــال
زه مــداح د هېچــا نــه يــم بــې د ښــکلو
د نــور چــا پــه صــفت نــه لــرم يــو قــال
پــلار نيکــه مــې شــهيدان وګورتــه تللــي
پښــت پــه پښــت مــې دا هنــر دی ال پــه ال
کــه د جنګــو د پرهــارونو درتــه وايــم
چــې لــه درده مــې پــه تــن و لکــه نــال
يــو پرهــار بــه مــې لا روغ پــه وجــود نــه و
بــل پرهــار بــه مــې پــه تــن و يــا پــه ډال
دا همــه زمــا د تــوري صــدقه ده
پښــتانه چــې پرګنــې خــوري ســيور غــال

(c) ketabton.com: The Digital Library

نــن بــه درســت د هندوســتان دولــت د دوی و
پښــتانه کــه کــم همــت نــه وای جهــال
يګانــه ځوانــان کــه زر مــا ســره وای
نــور زمــا و پــه پنجــاب بانــدې يرغــال
کــه هرڅــو يــې ســازومه نــه ســازېږي
پښــتانه دي د نــرو کــانړو ديــوال
هــومره قــام هــومره عــالم ســردار يــې هســې
ســرګردان ګــرزي پــه تېښــته دا منــوال
تــر اويــا کلونــو تېــر شــو زمــا عمــر
زړه هغــه دی تــن پيــری کــړ پايمــال
خدايــه هــومره مهلــت ورکــړې پــه دنيــا کــې
چــې کــاږه کارونــه ســم کانــدي خوشــحال

(۵۱)

ځينې خلک د شاعر ناشعوري عمل ته د الهام لفظ استعمالوي، دا خبره ښه ښکاره واضحه ده چې د پيغمبر الهام حقيقت وي او هغه دا حقيقت خلکو ته د پيغام په ډول پوره پوره رسول غواړي. دې کې هغه د خپل ځان نه څه کمی او زياتی نه شي کولای. بلکې څنګه چې پرې يو ايت نازل شوی وي په هماغه ډول يې اولس ته وړاندې کوي. د دې برعکس د شاعر الهام او د ده ادبي حقيقتونه حقيقي نه وي. شاعرانه حقايق د شاعر په تصور کې حقيقي وي خو د ده ادبي اظهار ورته حقيقي رنګ

(c) ketabton.com: The Digital Library

ورکوي او دې ته ادبي حقیقت وایو. یعنې د الهام پرځای چې د ناشعوري لفظ استعمال کړو ، ښه به وي.

په شعوري شاعري کې شاعر یا لیکوال هر وخت د شعر د لیکلو په فکر او خیال کې وي، فکر کوي، مضمون او موضوع لټوي. یو شاعر ګوتې خپلو ملګرو ته وویل: زه په نیمه ورځ کې څو شعرونه جوړوم، دا کار بل څوک نه شي کولای، په دوی کې یو ډېر هوښیار او پوهېده چې ښه شعر کوم دی او څنګه جوړېدای شي. خپل شاعري ملګري ته یې وویل: دا چې ته په دومره لږ وخت کې ډېر شعرونه لیکې. دا شعرونه نه بلکې نظمونه دي او په ډېر لږ وخت کې ماهیت، اصلیت او حقیقت د لاسه ورکوي.

د بېلګې په ډول لاندې نظم وګورئ چې په شعوري ډول لیکل شوی دی.

راغلې یم

اشنا دا ستا لیدو ته یو ځل بیا راغلې یم
په ډېرو امیدونو زه په غلا راغلې یم
د دې لپاره یاره چې احوال درځنې پوښتم
له ډاره په لړزه دا ستا تر خوا راغلې یم
په مینه کې جفا کله ښه ښکاري ای ملګرو !
دیدن ته مې د یار نن په موسکا راغلې یم

(c) ketabton.com: The Digital Library

پورتني نظم ته هېڅکله شعر نه شو ويلای، که چېرې نظم ته شعر وايو، په حقيقت کې مو ږ شعر نه پېژنو. که چېرې په شعر کې شعريت (د شعر بنسټيزې اجزاوې) موجودې نه وي، دې ته نظم وايو، لکه پورتنی نظم يې ښه مثال دی، داسې ډېر نظم ليکونکي شته چې ځانته شاعر وايي.

که چېرې د يو شاعر ذهن ته په ناشعوري يا الهامي ډول د فکر، خيال او احساساتو نه ډکه مفکوره په غېر ارادي ډول په شعر کې راشي او هغه يې وليکي، د شاعر خوښه نه وي چې شعر وليکي، بلکې د شعر خوښه وي چې شاعر يې وليکي، دې ته ناشعوري شعر وايي.

حميد مومند وايي:

ما چې وپيل دا زر په باريکي
غوږو ورکړه يو له بل مبارکي
شعر نه دی دا خوناب د زخمي زړه دی
يا وتلی وروستی دم له خولې د مړه دی
يا نغمه د نيم بسمل مرغه د خولې ده
يا مجنون ته معما ښکلې ليلی ده
يا د وينو اباسين وهلی موج دی
يا له ښاره د حيرت وتلی فوج دی
څو وهي د فکر ژامې باندې شخوند
زيا تو ي زما خبرې هو مره خوند
نه دې کار د هر نااهل بوالهوس

(c) ketabton.com: The Digital Library

چې قدم ږدي د دې ناوې پر جوس
که يې څوک له مخه پورته کا پلو
د ښايست مخې يې نسته هيڅ پلو
دا ګوهر له نازکيه پښه نه شي
ازمېيلي دوباره ازمويه نه شي

دلته حميد مومند د هنري شعر چې شعريت په کې وي، ښکاره کوي او شعر په پېيلو ښکلو الفاظو تعريفوي او څرګند وي.

حميد د شعر او نظم فرق کوي او هر ناظم ته حق نه ورکوي چې د هنر د ناوې په ښکلي جرس کې قدم کېږدي.

د حميد هنري استعداد هغه وخت ښه ښکاره کېږي، چې سړی د ده د هنر استعمال په مختلفو اړخونو کې وګوري. پورتني شعر ته ناشعوري (راغلی) شعر ويلی شو. (۵۳)

وراثت او محيط (چاپېريال) د شخصيت په تشکيل او همدارنګه د انسانانو حتی د ټولو ژونديو موجوداتو په ټولو چارو کې جوړونکی رول لري.

له وراثت څخه موخه او منظور ټول هغه رواني او بدني مشخصات دي چې د نسل د توليد له لارې له مور او پلار (والدينو) څخه بچيانو ته لېږدول کېږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د وراثت تاثيرات په بدني مشخصاتو د انسان قد، قواره، د سترګو رنګ، جسماني قوت او د بدن د اعضاوو د ځينو نورو برخو ورته والى دى، چې د غه ورته والى ځينې وخت والدينو نه انتقال مومي.

خو د وراثت تاثيرات په رواني مشخصاتو د انسان، زکاوت، استعداد، علم، پوهه، قهر، غوسه، خوشحالي، خفګان او ځينې وخت شاعري او ليکوالي هم والدينو نه انتقال موندى شي. (۵۴)

دا هم امکان لري، چې ځينې وخت شاعري يا ليکوالي په وراثت کې انسان ته پاتې شي او د يو ليکوال په روحياتو او نفسياتو کې د شاعرۍ استعداد او زکاوت پروت وي، چې د کورنۍ نه ورته پاتې وي.

په پښتو ادبياتو کې داسې ډېرى مثالونه موجود دي، د خوشحال خان په ادبي مکتب کې د هغه ډېرى لارويان د هغې د کورنۍ زامن او لمسيان دي، چې د منځنۍ دورې پورې اړه لري.

په لرغونې دورې کې يې مثال شيخ اسماعيل دى، چې د بيټ نيکه زوى و او په معاصره (اوسنۍ) دورې کې يې ډېر مثالونه شته خو د بېلګې په ډول د شمس الدين مجروح زوى بهاوالدين مجروح يې ښه مثال ښودلى شو. مونږ نفسياتي او روحياتي کره کتنه لرو، دغه کره کتنه ډېره لرغونتيا نه لري او د نوي عصر زېږنده ده.

د دې کره کتنې بنسټ (فرويډ) ايښى دى، په دې کره کتنه کې، کره کتونکي هڅه کوي، چې په ادبي اثر کې د ليکوال تحت الشعور مطالعه کړي او هغه ټول روحي او نفسياتي عوامل ځانته معلوم کړي چې د ده

(c) ketabton.com: The Digital Library

ادبي اثر د رامنځ ته کېدو سبب ګرځېدلی وي، دغه کره کتنه ژورې مطالعې ته اړتیا لري.

دا چې په ارثي خصوصیاتو کې د انسان زکاوت، استعداد او پوهه انتقال موندی شي، نو شاعري او لیکوالي هم د یو انسان په زکاوت او استعداد پورې اړه لري او انتقال موندی شي، که چېرې یو شاعر یا لیکوال ته شاعري یا لیکوالي ارثاً پاتې شي، دې ته تحت الشعوري شاعري ویلی شو چې مثالونه یې پورته ذکر شو.

دا چې لیکوالي یا شاعري ځینې وخت په وراثت کې انتقالېږي او مثالونه یې پورته ذکر شول غواړم په دربیو ادبي دورو کې دا سې مثالونه تاسې(لوستونکیو) ته وړاندې کړم، چې د دوی شعرونه هم یو اندازه یو د بل سره نږدې والی ولري.

د بیټ نیکه مناجات:

لویه خدایه، لویه خدایه
ستا په مینه په هر ځایه
غر ولاړ دی درناوې کې
تول ژوي په زارې کې
دلته دې د غرو لمنې
زمونږ کېږدی دې په کې پلنې
دا وګړي ډېر کړې خدایه
لویه خدایه، لویه خدایه

(c) ketabton.com: The Digital Library

دلتــه لــږ زمــوږ اور بـــل دی
و وړ کـور ګی دی وور بور جـل دی
مینــه ســتا کــې مــوږ میشــته یــو
بــل د چــا پــه ملــه تلــه نــه یــو
هسـک او مځکـه نغښـته سـتا ده
د مـــــړو وده لـــــه تـــــا ده
دا پـالنــــه ســــتا ده خدایــــه
لویــه خدایــه، لویــه خدایــه

(۵۵)

مناجات پټې جرګې او د راز خبرو ته ویل کیږي او الله تعالی ته د بنده عاجزي، خواري او احتیاج وړاندې کول دي او د الله تعالی څخه د خپلو اړتیاوو د پوره کولو غوښتنه، بلنه، دعا او زاري کولو ته وایې لنډه دا چې پـورتنی شعر مـذهبي رنـګ لـري اوس د بیـټ نیکـه د زوی شـیخ اسماعیل شعر ګورو:

اسماعیل پاړکی:

تېښـــته وکـــړه لـــه ابلیســـه
چې ابلیس لعین ښکاره شي
هلتـــه ورکـــه پلوشـــه شـــي
ټـول نـړۍ تـوره تیـاره شـي
سـړی وران سـي لـه ابلیسـه

(c) ketabton.com: The Digital Library

غوځ د پس په کټاره سي
که هر چا ابلیس خرڅ کړ
نوي هله ننداره سي
که سړی ابلیس ته پړ سو
نو پر کور د ویر ناره شي

(۵۲)

پورتنی شعر په لرغوني دورې کې د بیټ نیکه د زوی شیخ اسماعیل شعر دی، د دواړو شعرونو ته چې مو ږ وګورو، له ورایه معلومېږي چې مذهبي رنګ لري. شیخ اسماعیل ته شاعري له خپلې کورنۍ نه ارثاً پاتې وه او د پلار او زوی د شعرونو ځانګړنې یو اندازه یو له بل سره ورته والی لري، چې دې ته تحت الشعوري شاعري ویلای شو.

په منځنۍ دورې کې که د خوشحال خان ادبي مکتب باندې یو نظر وکړو، دې د ژوند په هره برخه کې شاعري کړې ده. خو د ننګ او نارینتوب په باب یې ډېر شعرونه ویلي دي. وایي:

د افغان په ننګ مې وتړله توره
ننګیالی د زماني خوشحال خټک یم
په خپل نام و ننګ چې راشم لېونی شم
خبردار کله په سود و زیان دلک یم
چې نیولی مې دا هوډ د ننګ و نام دی
که له خپله هوډه واوړم کنیزک یم

(c) ketabton.com: The Digital Library

اشرف خان هجري وايي:

تخت و تاج ته به سرکوز د همت نه کا
چې په داد د دهر پوه ازاد مرد دی

په منځنۍ دورې کې د خوشحال خان او د کورنۍ شاعرۍ يې يو اندازه ورته والی لري. دا چې کورنۍ ته يې شاعري په تحت الشعوري ډول پاتې وه، د شعر ورته والی يې هم په همدې ډول يو څه يو شان دی، د خوشحال په شاعرۍ کې عشقي برخه ډېره لېدل کېږي، خو په کورنۍ کې يې هم د (اشرف خان هجري، عبدالقادر، صدرخان، سکندر خان، حليمه ختکه) په شعرونو کې دغه برخه شته.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ناول او رومان توپیر او تړاو

په اجتماعي علوموکې ځینې توکي ټولنملی، جامع او مانع پېژندنه نه لري، لکه: شعر او داسې نور توکي.

د هرې ټولنې د ښکلا ارزښتونه، ښه او بدو معیار ټاکنه او داسې نور مسایل سره فرق کوي، نو ځکه د شعر لپاره یو تعریف چې د ټولو خلکو لپاره د منلو وړ وي نه لرو.

ناول او رومان هم لکه د ادب د نورو منظومو او منثورو ډولونو په څېر کومه ځانګړې، ټاکلې، کوټلې او د ټولو له خوا منلې پېژندنه نه لري.

ادبپوهانو یې ببلابېلو ځانګړنو ته په کتنې او پاملرنې یو لړ توضیحي او تشریحي پېژندنې وړاندې کړې دي، چې مشترک ټکي پکې ډېر دي.

ناول هغه نثري کیسې یا داستان ته وایي، چې له لنډې کیسې څخه لوی او د رومان څخه لنډه وي یا ناول هغه نثري کیسه ده، چې کله فرضي او کله حقیقي پیښنه پکې ښودل شوې وي، چې د رښتیا ګومان پرې کېږي.

رومان هغه کیسې ته وایي، چې له ناول څخه اوږده وي او د ژوند ډېرې اوببلابېلې خواوې پکې ښکاره شوي وي او د پیښنو د یوې سترې لړۍ پتصویر په ادبي کالب کې ځایوي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ناول ننني پیشرفته ژانر قدامت په بل شکل ډېر پخوانی دی. په قران کریم او نورو اسماني کتابونو کې د الهي ارشاداتو ډېره برخه د کیسو په بڼه راغلې دي.

د حضرت نوح (ع)، حضرت ابراهیم (ع)، حضرت عیسی (ع) او نورو پیغمبرانو حال د پند او عبرت لپاره د کیسو په ډول بیان شوی دی.

لکه څنګه چې د لیک او ژبې پیدا ښت د حضرت ادم (ع) نه پیل کېږي، دغه ډول د کیسې پیدا ښت هم د ادم (ع) او یا د دې څخه هم پخوانی تاریخ لري.

د لرغون پېژندونکیو د تحقیق پر اساس د لیک تاریخچه د میلاد څخه پنځه زره کاله له مخې پیل شوې ده.

په دې لړ کې لومړنۍ لیکل شوې کیسې د میلاده دوه زره کاله پخوا په مصر کې د ونو پر پوستکو لیکل شوي دي او تر لاسه شوي دي.

دا کیسې د مصر د خوفو کورنۍ په پاچاهانو یا واکمنانو کې دریم پاچا ته د هغه زامنو ویلي دي. دا هماغه پاچا و، چې د مصر مشهور احرامونه یې په غوښتنه جوړ شوي دي، چې د نړۍ له مشهورو عجایبو څینې دي.

له دې وروسته ډېرې ډېرې پخوانۍ کیسې د یوناني ژبې د ایسپ فیبلز په نامه مشهورې دي، چې پښتانه ورته د لقمان حکیم کیسې وایي. د دغو کیسو مجموعه د میلاد څخه دمخه په دویمه پیړۍ کې بیبریس

(c) ketabton.com: The Digital Library

لیکلې وې، د دغو کیسو پښتو ژباړه میجر راورټي د ایسپ الحکیم په نامه ژباړلې دي.

په هند کې د پخواني مذهبي کتاب ریګویدا یوه برخه (برهمن اپیشد) یې ډېرې کیسې لري. په سانسکریټ ژبې کې کلیله او دمنه هم د یادولو وړ ده.

په فارسي ژبه کې د فردوسي شاهنامه او په پښتو کې ادم خان او درخانۍ، دلی او شهۍ، یوسف خان او شیربانو او نورې ډېرې ملي ولسي کیسې د یادولو وړ دي.

دغو پورتنیو مواردو او موضوغاتو د هنري نثر لپاره لار هواره کړه او د وخت په تېریدلو د نمونې په ډول ناول او رومان هم پیدا شو.

د ناول لیکنې پیلامه په ۱۷ـ ۱۸ میلادي پېړۍ کې پیل شوې ده. ځینې وایي په اروپا کې پیل شوې ده او بیا ځینې وایې ایټالیاکې پیل شوې ده.

خو د ډېرو پوهانو پر اند ناول اصلا د ایټالوي ژبې د novella څخه اخیستل شوې ده، چې تحت الفظي معنا یې نوې خبره ده.

د ایټالیا د لسو ګرځندویانو لس بېلابېلې کیسې بوکاچیو د ډیکامیرن په نامه خپرې کړې، په لومړیو کې دغه کیسو ته یې د ناولا نوم ورکړی و، وروسته چې په انګریزي ادب کې د دې پر پیروۍ کیسې ولیکل شوې هغه ته یې د ناول نوم ورکړ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په انګریزي ادب کې لومړی ناول پامیلا په نوم سمویل چرډسن لیکلی دی. بیا په المان کې لوس شاعر هاینه ورته وده ورکړه.

په ۱۹ پیړۍ کې فرانسې ډېر ښه ښه ناول لیکونکي درلودل او بیا روسې کې تولستوی او ماکسیم ګورکي اثار د یادولو وړ دي.

په فارسي ژبې کې لومړني ناول او رومان لیکونکي، لکه: محمد باقر، ناظم حکمت او داسې نور دي.

اردو ژبې ته هم ناول لیکنه د انګریزي ادبیاتو څخه راغلی دی او لومړنی ناول نذیر احمد په اردو ژبې د مرات العروس په نامه لیکلی دی او د دې ژبې نور ناول لیکونکي لکه: عبدالحلیم شرر، منشي پریم چند او داسې نور لیکوالان دي.

د رومان تاریخي شالید له ناوله پخوانی دی. حبیب الله رفیع صاحب په کتابونو او دریابونو اثر کې وایي: (د ناول پیدا ایښت له رومانه وروسته دی او د رومان پیدا ایښت پخوانی دی.)

اروپایانو په دولسمې او دیارلسمې پېړۍ کې هغو کیسو ته رومان ویلې چې په کومه روماني (فرانسوي، ایټالوي، پرتګالي او داسې نورو)ژبو ویل کېدې.

ډېرو ادب څېړونکیو لومړنی رومان د پیکارسیک روایتونه بللي دي، چې په شپاړلسمې پېړۍ کې په هسپانیه کې دود او مروج وه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

بیا وروسته په اولسمې پېړۍ کې په انګلستان کې the character په نامه منځ ته راغی، چې د بېلابېلو اشخاصو کرکټرونه او نور حالت پکې راتله.

د انواع ادبي لیکوال سیروس شمیسا وایي: (په ۱۹ پیړۍ کې رومان د ټولو حماسي اثارو په سرکې ودرید او ډېر پرمختګ یې وکړ.)

په ۲۰ پیړۍ کې رومانونو ډېر پرمختګ وکړ او د اروپا او امریکا په سلو کې ۹۰ رومانونه او ۱۰ نور اثار دي.

په ټولې نړۍ کې روسي رومانونو ډېر ارزښت تر لاسه کړ او د ټولې نړۍ له رومانونو یې ارزښت ډېر دی.

په فارسي ژبې کې لومړنی ناول ناظم حکمت د فرانسوي ژبې نه ژباړلی دی او لومړنی رومان د (شمس وطغرا) په نو محمد باقر میرزا لیکلی دی.

د نړۍ مشهور ناول لیکونکي ډېر دي، چې د یو څو تنو نومونه دادي: چارلز ډیکنز، ډي ایچ لارنس، چین استن، ایچ جې ولز او داسي نور دي.

په انګلستاني، فرانسوي، امریکایي، الماني، ایټالوي او روسي ژبې کې ښه ښه رومان لیکونکي تیر شوي دي او د دې ټولو ملکونو نه د پنځو تنو نومونه د رومان نومونه یې وړاندې کوم:

۱.تولستوی (جنګ او سوله).

۲.بالزاک (باباګوریو).

(c) ketabton.com: The Digital Library

۳.چارلز ديکنز (ديويد کاپرفيلډ).

۴.استاندال (سور او تور).

۵.هنری فيلډنګ (ټام جونز).

لکه څرنګه چې د شعر لپاره اساسي توکي تخيل، احساسات، عاطفه، وزن او اهنګ او داسي نور فرعي توکي دي، چې د دغو توکو پر اساس شعر له نظم نه بېلولای شو. (۵۷)

دغه شان ناول او رومان هم اساسي توکي لري، چې د دغو توکو په درلودلو سره ښه ناول او رومان پېژندلای شو.

کيسه، پلاټ، کرکټرونه، مکالمې، منظر ليکنه، ژبه، پيغام او داسې نور د ناول توکي دي.

کيسه، پلاټ، کرکټرونه، تلوسه، منظر کښنه، پيلامه او پايله، په کيسو کې کيسې او داسې نور د رومان توکي دي. (۵۸)

د ناول او رومان تړاو: د ناول او رومان تر منځ تړاو په اصلي توکو کې ښودلای شو، د مثال په ډول په دواړو ژانرونو کې کيسه، پلاټ، کرکټرونه، مکالمې، تلوسه، منظرليکنه او داسې نور توکي شريک شته دي، چې د يو ښه ناول او رومان لپاره اړين دي، خو سره له دې چې تړاو يې په دغو توکو کې دی، توپير يې هم په دغو توکو کې دی.

د ناول او رومان توپير: د ناول او رومان توپير په لاندې ډول دی:

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱.رومان له ناوله پخوانی ژانر دی، چې رومان په ۱۲ ـ ۱۳ م پیړۍ د رنسانس په دوره کې پیدا شوی دی، خو ناول نوی ژانر دی، چې په ۱۸ ـ ۱۹ پیړۍ کې پیدا شوی دی.

۲.د رومان کیسه لویه وي، او د امکان تر حده چې په څو توکونو کې ولیکل شي او ناول په یو ټوک کې لیکل کېږي، خوځینې رومانونه په یو ټوک کې هم شته، لکه: د هوګو بېنوا یان.

۳.د ناول په نسبت د رومان کیسه ستره او په زړه پورې وي، ان د یوې پیړۍ مسایل هم پکې راځي. په ډېره پراخه پیمانه کرکټرونه او په کیسو کې کیسې پکې وي او د رومان په مقصد او پیغام په اسانۍ څوک نشي پوهیدای.

۴.رومان لیکونکي په نړۍ کې کم او ناول لیکونکي زیات دي.

۵.د رومان لیکل د ناول په نسبت ستونزمن کار دی.

۶.په ناول کې لوستونکی د پیل او پای نقطې ښه احساسولای شي، خو په رومان کې ستونزمن کار دی.

۷.په رومان کې ځینې وخت خیالي موضوعات ډېر وي، چې د ژوند سره اړخ نه لګوي، خو د ناول موضوعات حقیقت ته نږدې وي، له همدې امله د رومان نه د ناول ویونکي ډېر دي.

۸.په رومان کې ټول اصلي توکي په پراخه پیمانه راوړل کېږي، خو په ناول کې د رومان په نسبت لنډې وي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د استاد ګل پاچا الفت په شعرونو کې هیومانیزم

د استاد ګل پاچا الفت په شعرونو کې هیومانېزم د ګُل او انسان دوستي د یوې څانګې یا جز په ډول تر سترګو کېږي.

هومانېزم (Humanism) لاتیني کلمه ده او معنا یې انسان پالنه، د بشر د اصالت مذهب ته وایي.

(هومانېزم د شرقي او غربي فلاسفه وو له نظره) لیکوال د (محمد رضا جعفري) په حواله لیکي: (هومان: انسان دوست، د همنوعې دوست، بشر دوست ته وایي. هوماني: انسانیت، مروت، شفقت، انساني صفاتو ته وایي. هومانان: انسان دوستان، بشر دوستان او خیر خواهانو ته وایي.) (**۵۹**)

د استاد ګل پاچا الفت د شعرونو یوه برخه هیومانیستي مسایل په هنري ډول وړاندې کوي، دده په شعرونو کې د انسان دوستي، بشر دوستي، انسانیت، مروت، شفقت، خیر خواهي، همدردي، مساوات، عدالت، اتفاق، د انسانانو حقوق او داسې نور ډېر هغه مسایل، چې د انسان د ژوند د پېشرفت پورې اړوند دي، پخپلو منظومو او منثورو لیکنو کې ذکر کړي دي.

د هیومانېزم اصطلاح په پښتو ژبه کې د انسان دوستۍ، انسان

(c) ketabton.com: The Digital Library

پالنه او د انساني اصالت مکتب له کلماتو سره په معادلت کې کاروي، یا هیومانېزم هغه فلسفه ده، چې انسان ته د خپلو تاملاتو په مرکز کې ځای ورکوي او د ټولو شیانو محور یې ګرځوي او د انساني اصالت، ودې او غوړېدو ښه مناسب شرایط برابروي.

د هیومانېزم اصطلاح د لومړي ځل لپاره په روم کې (Homo) په معنا استعماله شوه، چې د انسانیت معنا ورکوي. (۲۰)

د انسان له پیدا ایښت سره د انسان دوستۍ مفکوره موجوده وه او دغه فلسفي نظر باید د نړۍ له هر انسان سره وي، چې د استاد الفت د شعري کلیاتو زیاته برخه هیومانیستي شعرونه او فکرونه لري.

دغه (هیومانیستي) اصطلاح د بشر دوستۍ او انسان دوستۍ لپاره کارول کېږي، هیومانېزم په څوارلسمو او پینځلسمو پېړیو کې د اروپا په ایټالیا هېواد کې منځته راغلی دی، چې یوازینۍ موخه یې د لرغوني ادب خبرنه وه، هومانست هغه څوک دی، چې د بشري پوهنو په اړه څېړنې کوي، پر هیومانېزم پوهه او له هغې څخه په انساني ټولنو کې له هغې څخه ګټوره استفاده کول او کارول په تېره بیا په انساني ټولنه کې د نېکو او حسنه اړیکو کې ترې کار اخیستل ډېر مهم او ضروري کار دی او د انسان لپاره ډېر اهمیت لري.

د اسلام مقدس دین د انسان بشري کرامت ته په ډېر لوړ ارزښت قایل شوی دی، یعني انساني کرامت او مقام ته په دومره زیاته اندازه قایل شوی، چې حتا هغې وړې نطفې ته هم د قدر او درنښت په سترګه ګوري او د هغې سقط (زیانول) هم د جنایت په نوم پېژني او په اسلامي

(c) ketabton.com: The Digital Library

شریعت کې په دې اړه ځانګړي احکام موجود دي، چې د ژوند له پیل څخه تر مرګه او له مرګ څخه وروسته هم د درنښت او قدر وړ ګڼل شوی دی، انسان په مخلوقاتو کې اشرف ګڼل شوی او له عالي موجوداتو څخه شمېرل کېږي، دی له نورو ژویو څخه ځانګړنه لري، چې په ټولو موجوداتو کې دده غوره والی په عقل، خبرو، بیان او ارادې کې پروت دی او تر ټولو مهمه دا ده، چې خیر رسوونکی دی. (۲۱)

لنډه دا چې د اسلام دین، چې د انسانیت، بشر دوستۍ، مرستې او همدردۍ دین دی، چې پر حضرت محمد صلی الله علیه وسلم د الله تعالی له خوا نازل شوی دی، دا هغه مکتب دی، چې په کې شامل ټول عناصر لکه اخلاق، سیاست، اقتصاد، تشکیلات، فلسفي عقاید او افکار، یو له بله سره تړلي او همغږي دي، چې په ټولو کې یې وینه بهېږي او په یوه روح ژوندي دي.

اسلام د انسانیت، عدالت، کرامت او برابرۍ تعبیر دی، اسلام غواړي چې سپېڅلي هیومانیستي قوانین او احکام د انسانانو د عزت او ابرو د ساتنې لپاره برابروي او د خلکو عزت، آبرو، برابري، مساوات، ورورې، مرسته او همدردي ساتي.

په اسلام کې د هیومانېزم فلسفي تاریخ له ټولې نړۍ لرغونی دی او استاد ګل پاچا الفت له دیني علم برخمن او همدارنګه زده کړې یې په مدرسو او جماعتونو کې پیل کړې وې، چې د زده کړو پیل یې دیني درسونه و، نو ځکه یې د محتوا، منځپانګې او معنا له مخې شعرونه هیومانیستي مفکورې ډېرې لري. د غه هیومانیستي مفکورې فلسفه په

(c) ketabton.com: The Digital Library

یونان او داسې نورو هغو ملکونو چې ډېر لرغونی تاریخ لري، منځته راغی، د اروپا د رنسانس په دورې کې غښتلې شوه او ادبیاتو ته یې مخه کړه، هیومانستانو ددې نړۍ پر خوشحاله ژوند د پوهې تر سیورې لاندې اوسېدو باندې باور درلود، دغه فکري ډول د منځنیو پېړیو له فکري ډول سره ډېر توپیر لري. (۲۲)

استاد ګل پاچا الفت شعري کلیات د هیومانیستي شعرونو ډېرې بېلګې لري، چې د نمونې په ډول لاندې مثالونه راوړم:

ګوره په سپین مخ باندې تورې زلفې
توره شپه څنګه مهرویان راولي
په ښکلو مینه د هر چا راځي
خواران زما مینه په ځان راولي
د غریبانو او بېوزلو دوستي
سړی په خیر او په احسان راولي
زړونه باغ باغ شي د دوستۍ په هوا
دښمني زړونو ته خزان راولي
دوستي د جنګ او جګړو مخه نیسي
صلح و سلام امن و امان راولي
یو دوست د بل دوست د خوښۍ لپاره
خواري زحمت تکلیف په ځان راولي
د تور و سپین او سره دوستۍ خاطر ته
هیڅ مخ سرې شونډې تور چشمان راولي

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ســترگو کــور کــې ســپین او تــور چــې گــوري
درتـــــه د گــــه ژونـــــد شــــاهدان راولــــي
(۲۳)

لـه انسـان سره مينـه او محبت، ښـه اخلاق او کړه وړه، انسـان تـه د انسـان او خپـل ځـان پـه نظـر کتـل او انسـانيت تـه احتـرام درلـودل، د هيومانيسـتي فلسـفي برخـې جـوړوي، چـې د اسـتاد (الفـت) پـه پـورتـه راغلي شعر کې ځرگند شوی دی.

د استاد يوه څلوريزه ده:

عقايـــــد کـــــه مـــــذهبي کـــــه سياســـــي وي
چـــې اســـاس يـــې محبـــت بشـــر دوســـتي و
پـــه هـــر ا ېـــزم کـــې چـــې وي تـــرې بـــه زار ېـــږم
پـــه دې شـــرط چـــې تـــش نـــوم نـــه وي حقيقـــي وي
(۲۴)

د هيومانېزم فلسـفه پـه اسلام کـې لـه ټـولـو اديـانو مخکينی تـاريخ لـري او بايـد دغـه هيومانيسـتي فلسـفه د غيـر اسـلامي ملکونـو نـه پـه اسـلامي ملکونـو کـې ډېـر د اهميـت وړ او پـاملرنـه ورتـه وشـي، چـې متاسـفانه غيـر اسـلامي ملکونـه لـه اسـلامي ملکونـو نـه دغـې هيومانيستي مفکورې ته ډېر پام کوي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ماخذونه

۱.هاشمي، سيد اصغر، د استاد الفت د شعرونو منځپانګيزه او جوليزه څېړنه، دانش خپرندويه ټولنه، پېښور، ۱۳۹۴ل کال.

۲. الفت، ګل پاچا، محمد اسماعيل يون په زيار، د استاد الفت نثري کليات (لومړی ټوک)، يون کلتوري يون خپرندويه ټولنه، کابل، ۱۳۸۷ ل کال.

۳.هاشمي، سيد اصغر، غني خان فلسفي شاعر، دانش خپرندويه ټولنه، پېښور، ۱۳۹۳ل کال.

۴. عبدالغني خان، غني،کليات، د قومونو او قبايلو وزارت ، کابل، ۱۳۶۴ل کال.

۵. ببلا ببل ، پښتو – پښتو تشريحي قاموس (دويم ټوک)، ميهن خپرندويه ټولنه، پېښور، ۲۰۱۲م کال.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۶.همدا اثر.

۷. شينواری، سر محقق دوست محمد ، د ادب د تيوری اساسونه (دويم چاپ)، يارخپرندويه ټولنه، ننګرهار، ۱۳۹۳) ل کال.

۸.د استاد الفت شعري کليات.

۹.همدا اثر.

۱۰.همدا اثر.

۱۱.لېوال، عبدالغفور، د استاد الفت يا ، د استاد الفت فلسفه ،ميتوديک خپرندوی، کابل.

۱۲.د استاد الفت شعري کليات.

۱۳.همدا اثر.

۱۴.همدا اثر.

۱۵.همدا اثر.

۱۲. همدا اثر

۱۷.همدا اثر.

۱۸. الفت، ګل پاچا ، ادبي بحثونه، دانش خپرندويه ټولنه، پېښور، ۱۳۸۷ل کال.

۱۹. روهي، سرمحقق محمد صديق د الفت، ادبي بحثونه، د الفت ياد ، د قومونو او قبايلو وزارت، کابل، ۱۳۶۱ل کال.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۲۰. بېلا بېل، پیدا ګوژي یا د روزنې فن، کندن انټرنیشنل خپرندوی، پېښور، ۱۳۸۴ل کال.

۲۱.د استاد الفت شعري کلیات.

۲۲.همدا اثر.

۲۳.همدا اثر.

۲۴.همدا اثر.

۲۵. کریمي، دوکتوریوسف، روانشناسی اجتماعی، نشرارسباران، ایران،۱۳۸۵ل کال.

۲۶.د استاد الفت شعري کلیات.

۲۷.همدا اثر.

۲۸.همدا اثر.

۲۹.همدا اثر.

۳۰. همدا اثر

۳۱. بېلا بېل، د ښوونکو تربیوي سمینار، خپرندوی د سوبړن کمېټه پېښور،۱۳۸۴ل کال.

۳۲. بېلا بېل، د ښوونکو تربیوي سمینار، خپرندوی د سوبړن کمېټه، پېښور، ۱۳۸۴ کال.

۳۳. ایوبي، محمد نادرفلسفه، صحاف نشراتي خپرندویه ټولنه،

(c) ketabton.com: The Digital Library

پېښور، ۱۳۸۸ل کال.

۳۴.د استاد الفت شعري کليات.

۳۵.همدا اثر.

۳۶.لېوال، عبدالغفور، د استاد الفت ياد، د استاد الفت فلسفه، ميتوديک خپرندوی، کابل.

۳۷.د استاد الفت شعري کليات.

۳۸.همدا اثر.

۳۹.همدا اثر.

۴۰. باچا خان، عبدالغفار خان، زما ژوند جد و جهد (دويم چاپ)، د افغانستان د کلتوري ودې ټولنه خپرندوی، پېښور،۱۳۸۷) ل کال.

۴۱.د استاد الفت شعري کليات.

۴۲.هېوادمل،سرمحقق زلمی،ننګيالی دزمانې،د افغانستان کلتورې ودې ټولنه،جرمني،۱۳۸۱ل کال.

۴۳.رسا،سيدرسول،ارمغان خوشحال،پېښور،۱۹۲۴ل کال.

۴۴.روهي، سرمحقق محمدصديق، د څېړنې لارښود.

۴۵. روهي، څېرندوی محمد صديق، شعر پېژندنه، ميهن خپرندويه ټولنه، پېښور.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۴۶.هاشمي، سيداصغر، شعرپوهنه، مومند خپرندويه ټولنه، ننګرهار، ۱۳۹۲ل کال.

۴۷. هاشمي، سيد محي الدين، ادبپوهنه، اريک خپرندويه ټولنه، کابل، ۱۳۸۷ل کال.

۴۸. هاشمي، سيد اصغر، پښتوژبې ادبي سرلاري، ګودرخپرندويه ټولنه، جلال اباد، ۱۳۹۰ل کال.

۴۹.هاشمي، سيداصغر، د پښتو نظم تاريخ، مومند خپرندويه ټولنه، ننګرهار، ۱۳۹۳ل کال.

۵۰.هيوادمل، سرمحقق زلمی، متن څېړنې ميتودولوژي.

۵۱زيور، پوهاندزيورالدين، دپښتوادبياتوتاريخ منځنۍ دوره، مومندخپرندويه ټولنه، جلال اباد، ۱۳۸۹ل کال.

۵۲. ترتيب، رحماني، شفيق الله، نرګسي وږمې، ۱۳۹۱ل کال.

۵۳.حبيبي، پوهاندعبدالحی، دپښتوادب لنډتاريخ، علامه رشاد خپرندويه ټولنه، کندهار، ۱۳۸۷ل کال.

۵۴.سالمي، محمد عالم، د عمومي اروا پوهنې ارونه، ګودر خپرندويه ټولنه، جلال آباد، ۱۳۹۱ل کال.

۵۵. زيور، پوهاندزيورالدين، دپښتوادبياتوتاريخ لرغونې دوره، مومندخپرندويه ټولنه، جلال اباد، ۱۳۸۹ل کال.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۵۶.هېوادمل، سرمحقق زلمی، د پښتو ادبیاتو تاریخ لرغوني او منځنۍ دروه، دانش خپرندویه ټولنه، پېښور، ۱۳۷۹ ل کال.

۵۷.هاشمي، سرمحقق سید محی الدین، نثري ادب ډولونه، وحدت خپرندویه ټولنه، ننګرهار.

۵۸. هاشمي، سید اصغر، ادبي ژانرونو لنډه پېژندنه، ګودر خپرندویه ټولنه، جلال آباد، ۱۳۹۲لمریز.

۵۹.روهي، سر محقق محمدصدیق، د پښتو ادبیاتو تاریخ، دانش، پېښور، ۱۳۸۴ل کال.

۶۰.همدا اثر.

۶۱.همدا اثر.

۶۲. خټک، خوشحال خان، دستارنامه، د پروفیسور پردل خان خټک په زیار، پېښور، ۱۹۸۵م کال.

۶۳.د استاد الفت شعري کلیات.

۶۴.همدا اثر.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د پښتوادب نوې ښکلا او د هاشمي د ادبي پنځونوهارونه

د پښتو په معاصره دوره کې د ادب د اسمان پرمخ نوي ستوري را ښکاره او ادبي څېړنو او هنري ليکنو وړانګويي د پښتو ادب په خړما ښامي باندې د شفق روښانه رڼا خوره او ولوروله، چې او سمهال هم د ادب په اسمان کې يو شمېر نوي ستوري څرکونه وهي او ورځ تر بلې د خپلو څېړنو او پنځونو پلوشې تر لرې واټن پورې غزوي او د خپلو ادبي پنځونو څخه د پښتو د ادب ناوې ته تلپاتې هارونه جوړوي.

او سمهال د ځوانو ليکوالو په لړ کې د ښاغلي هاشمي ستوری د ختيځ د ادب په اسمان کې د هر چا پاملرنه جلب کړې. نوموړی په

(c) ketabton.com: The Digital Library

هغه چاپيريال کې ژوند کوي، چې هلته استاد پوهاند رښتين، قيام الدين خادم او ګل پاچا الفت وينو هم له دې سيمې څخه په ادبي ډګرکې لوی همت او هنرونه اخيستې و چې او سمهال يې د پښتو د ادب په بڼ کې هر ډول ګلان غوړيدلي او ګڼ شمېر ادبي بوراګان ترې خوند اخلي. سيد اصغر هاشمي ټوله کورنۍ په علمي روښانتيا باندې ښکلې ده چې پلار (علمي ربته، پوهنمل سيد رحمن هاشمي) او سمهال د ننګرهار په ښوونې او روزنې پوهنځي کې استاد، نيکه يې سيد عبدالمنان هاشمي د خپل وخت لو مړنيو کسانو څخه و چې د هيواد په پلازمينې (کابل) دارالمعلمين کې يې زده کړې پای ته ورسولې، د هاشمي دوه ورورونو په هالند او هندوستان کې د ماستري زده کړې کړي دي او او سمهال په خپل هيواد کې په بېلابېلو ادارو کې دندې ترسره کوي.

د انګلستان د نامتو ليکوال او ارواپوه ډاکټر سمايلز په وينا د انګلستان خلک پرخپل ځان باندې تلپاتې ويسا لري او هرکار په ذوق سره سرته رسوي، نو په همدې اساس انګلستان وګړو پرمختتک کړی او د بهرنۍ هڅې پرځای د انسان خپل داخلي هڅې يو انسان د بري منزل ته په لنډ واټن کې رسوي. د نوموړي د خبرې

(c) ketabton.com: The Digital Library

په تايد همدا حس او هڅه د ښاغلي هاشميپه وجود کې شته او د همدې هڅو په اساس شپه او ورځ د کتابونو مطالعې، څېړنو او تخليق ته ځانګړې کړې ده او د ډاکټر سمايليز په وينا د انسان په پرمختګ کې د هغه مسلک سره د نوموړي مينه هم اړينه ده چې اصغر دا ځانګړتيا هم لري د ادب، د مطالعې او ادبي پنځونه په لټه تلپاتې زيارګالي، نوموړي په کم سن کې ګڼ شمېر ادبي اثار د پښتوژبې د غنيتوب په موخه ډالۍ کړي دي.

ښاغلی هاشمي څېړنې، تخليق تر څنګ په ژباړه کې هم ښه وړتيا ښودلې ده، چې يو شمېر اسلامي کتابونه يې له فارسي څخه پښتو ته ژباړلي دي او د نوموړي ځينې اثار په دري او انګليسي ژبو باندې د نورو ليکوالو له خوا ژباړل شوي دي.

دا هم د نوموړي د چاپ شوو اثارو لړ ليک:

څېړنې:

۱: هاشمي، پوهيالی سيد اصغر: د نظم تاريخ(لومړۍ او دويمه دوره)، مومند خپرندويه ټولنه، ننګرهار، ۱۳۹۲ ل کال.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۲: هاشمي، پوهنیار سید اصغر: د استاد ګل پاچا الفت د شعرونو منځپانګېزه او جولېزه څېړنه(د ماسټرۍ تېزس)، دانش خپرندویه ټولنه، پېښور، ۱۳۹۳ل کال.

۳: هاشمي، پوهنیار سید اصغر: ادبي وړانګې، دانش خپرندویه ټولنه، پېښور، ۱۳۹۳ل کال.

۴: هاشمي، پوهنیار سید اصغر: د الفت مرغلرې(سریزه، زیاتونه او ویپانګه)، دانش خپرندویه ټولنه، پېښور، ۱۳۹۳ل کال.

۵: هاشمي، پوهیالی سید اصغر: شعر پوهنه، مومند خپرندویه ټولنه، ننګرهار، ۱۳۹۱ل کال.

۶: هاشمي، پوهنیارسید اصغر: د څېړنې بنسټونه (د تحقیق فن او لارې چارې)یار خپرندویه ټولنه، ننګرهار، ۱۳۹۴ل کال.

۷: هاشمي، پوهیالی سید اصغر: بو لله له پیله تر خوشحاله، مومند خپرندویه ټولنه، ننګرهار، ۱۳۹۱ل کال.

۸: هاشمي، پوهیالی سید اصغر: ادب پوهنې آرونه، مومند خپرندویه ټولنه، ننګرهار، ۱۳۹۱ل کال.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۹: هاشمي، پوهیالی سید اصغر هاشمي: غني خان فلسفي شاعر، دانش خپرندویه ټولنه، پېښور، ۱۳۹۲ل کال.

۱۰: هاشمي، پوهیالی سید اصغر هاشمي: ادبي مرغلرې، دانش خپرندویه ټولنه، پېښور، ۱۳۹۲ل کال.

۱۱: هاشمي، پوهیالی سید اصغر هاشمي: ادبي درو ټاکنه، ۱۳۹۲ل کال.

۱۲: هاشمي، پوهیالی سید اصغر، د پښتو ژبې ادبي سرلاري، ګودر خپرندویه ټولنه، جلال اباد، ۱۳۹۰ل کال.

۱۳: هاشمي، پوهیالی سید اصغر، د لیک او لوست اسانه زده کړه، ګودر خپرندویه ټولنه، جلال اباد، ۱۳۹۱ل کال.

۱۴: هاشمي، پوهیالی سید اصغر، ادبي مرغلرې(دویم ټوک)، دانش خپرندویه ټولنه، پېښور، ۱۳۹۲ل کال.

تخلیقات:

۱: هاشمي، پوهیالی سید اصغر: برخلیک(ناول)، ګودر خپرندویه ټولنه، جلال اباد، ۱۳۹۱ل کال.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۲: هاشمي، پوهیالی سید اصغر، د فکر بیان (لنډې نثرې ویناوې): ۱۳۹۳ل کال.

۳: هاشمي، پوهنیار سید اصغر: د فکر پلوشې، ۱۳۹۴ل کال.

ژباړې:

۱: هاشمي، پوهیالی سید اصغر: د بهلول نصیحتونه، ګودر خپرندویه ټولنه، جلال اباد، ۱۳۹۰ل کال.

۲: هاشمي، پوهیالی سید اصغر: د حضرت محمد (ص) لنډ ژوند لیک، ګودر خپرندویه ټولنه، جلال اباد، ۱۳۹۰ل کال.

۳: هاشمي، پوهیالی سید اصغر: د حضرت ابوبکر صدیق (رض) لنډ ژوند لیک، ګودر خپرندویه ټولنه، جلال اباد، ۱۳۹۰ل کال.

۴: هاشمي، پوهیالی سید اصغر: د حضرت عمر (رض) لنډ ژوند لیک، ګودر خپرندویه ټولنه، جلال اباد، ۱۳۹۰ل کال

۵: هاشمي، پوهیالی سید اصغر: د حضرت عثمان (رض) لنډ ژوند لیک، ګودر خپرندویه ټولنه، جلال اباد، ۱۳۹۰ل کال

(c) ketabton.com: The Digital Library

۲: هاشمي، پوهيالى سيداصغر: د حضرت علي(رض) لنډ ژوند ليک، ګودر خپرندويه ټولنه، جلال اباد، ۱۳۹۰ل کال

راټولوني:

۱:هاشمي، پوهيالى سيداصغر: د ادبي ژانرونو لنډه پيژندنه، ګودر خپرندويه ټولنه، جلال اباد، ۱۳۹۰ل کال

۲: هاشمي، پوهيالى سيداصغر: د ادبي اصطلاحاتو سيندګى، دانش خپرندويه ټولنه، پيښور، ۱۳۹۳ل کال.

۳: هاشمي، پوهيالى سيداصغر: د استادګل پاچا الفت ستاينې (راټولونه او سريزه)، دانش خپرندويه ټولنه، پيښور، ۱۳۹۳ل کال.

چاپ ته تيار اثار:

د پښتو ژبې ادبي سرلاري(دويم او دريم) ټوک، نړيوالې ادبي څېرې، ادبي نظم ډولونه او پيدايښت يې، د لرغونې دورې نثري اثاراو پيدايښت يې، د لوديانواوسوريانوليکوال، اخلاق د امام غزالي له نظره، شاعران او مشاهير، د پښتو ژبې تاريخ،د فکر يون، ادب تيوري او ادبپوهنې بنسټونه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

او سمهال نړۍ د ساينس او ټکنالوجي د پرمختګ سره د انساني ژوند په ګڼو برخو کې اسانتياوې رامنځته شوي دي او د علمي پرمختګ په موخه هم او سني ليکوال د همدې انټرنيټي وسايلو څخه کار اخلي چې ښاغلی هاشمي هم ورسره بلد تيا لري او هم هره ورځ د نوموړي ادبي، سياسي، ټولنيزې او اروا پوهنيزې مقالې د پښتو په بيلا بيلو ويبپاڼو کې خپريږي چې تر دې مهاله يې د مقالو شمېر نږدې ۲۰۰ ته رسيدلي دي.

په اتلسمه پېړۍ کې په فرانسه کې يو فيلسوف تېر شوی دی هغه وايي کوم انسان چې د تفريح په ارزښت پوه نه شي نو هغه کس د کار کولو وړتيا هم نه لري خو ښاغلي هاشمي په دې ډګر کې هم مخکښ دي، نوموړی د شلو کلونو راهيسې د پهلواني او داسې نورو لوبو په برخه کې ښه ځليدلی دی چې لوبې يې د هيواد په داخل او بهر کې ګټلي دي. نوموړي د ادبي او فرهنګي هڅو تر څنګ هره ورځ يو ځانګړی وخت د سپورت تمرين له پاره هم ټاکي.

په اسلاميت او افغانيت مين

پوهنيار فهيم بهير

د البيروني پوهنتون استاد

(c) ketabton.com: The Digital Library

د تحریك يادښت

د افغانستان ملي تحريك د (۱۳۹۳ ل) کال په پيل کې له خپلو ګرانو هېوادوالو سره ژمنه کړې وه چې د دې کال په بهير کې به (شل عنوانونه) بېلا بېل ديني، علمي، ادبي او ټولنيز اثار خپلې ټولنې ته وړاندې کوي. ملي تحريك دا ژمنه د ياد کال د کب پر (۲۸)مه نېټه پوره او د يوې پرتمينې غونډې په ترڅ کې يې شل عنوانونه علمي اثار هېوادوالو ته وړاندې کړل. ملي تحريك په ياده غونډه کې ژمنه وکړه چې د (۱۳۹۴ ل) کال په بهير کې به انشاء الله د خدای (ج) په نصرت ټول ټال سل (۱۰۰) عنوانه بېلابېل علمي اثار ټولنې ته وړاندې کوي. طبيعي خبره ده چې دا اسانه کار نه دی، ډېر زيات زيار او زحمت ته اړتيا لري، خو ملي تحريك ټينګ هوډ کړی چې خپله دا ژمنه به هم د تېرې ژمنې په څېر عملی کوي. دا اثر چې ستاسو په لاس کې دی د همدې (سل عنوانونو) ژمنه کړو اثارو له جملې څخه دی، چې د چاپ جامه اغوندي. ملي تحريك هيله لري چې له دې اثر څخه به زموږ هېوادوال په زړه پورې ګټه پورته کړي. ملي تحريك له ټولو هغو ليکوالو، ژباړونکو، سمونچارو، مالي او معنوي مرستندويانو او چاپ چارو څخه چې ددې اثارو د چاپ په دې ټول بهير کې يې يو بل سره مرسته او ملګرتيا کړې او دا فرهنګي بهير يې برياليی کړی، د زړه له کومې مننه کوي او کور ودانی ورته وايي.

د هېواد د فرهنګ د ښېرازۍ په هيله

د افغانستان ملي تحريك فرهنګي څانګه

(c) ketabton.com: The Digital Library

مننه او کور وداني

د افغانستان ملي تحریک د هېواد پال او فرهنګپال شخصیت ښاغلي (محبوب الله خان) څخه د زړه له تله مننه کوي چې د دې اثر چاپ ته یې اوږه ورکړه. ملي تحریک ویاړي چې د علمي اثارو د چاپ لړۍ یې پیل کړې ده. دا لړۍ به دوام لري. موږ له ټولو درنو هېوادوالو څخه په خورا درنښت هیله کوو چې په خپل معنوي او مادي وس د کتابونو د چاپ دا لړۍ لا پسې وغځوي.

یو ځل بیا د دې اثر له لیکوال او چاپوونکي څخه د زړه له تله مننه کوو چې د دې اثر د لیکلو او چاپولو جوګه شول.

په فرهنګي مینه

د افغانستان ملي تحریک

(c) ketabton.com: The Digital Library

ادبي ورانگي

سید اصغر هاشمي

د افغانستان ملي تحریک
www.melitahrik.com

د خپرونو لړ: ۴۹

Get more e-books from www.ketabton.com
Ketabton.com: The Digital Library